

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, Міністэрства кінамастацтва БССР і Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР

№ 3 (650)

Субота, 17 студзеня 1948 года.

Цана 50 кап.

Інтарэсы народа — вышэй за ўсё!

Беларуская савецкая музыка ў апошні час дасягнула пэўных поспехаў. Беларускія кампазітары ў пасляваенны перыяд стварылі рад твораў аб савецкім патрыятызме, аб гераічнай барацьбе беларускага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, аб мірным пасляваенным будаўніцтве.

Аднак, музычная творчасць беларускіх кампазітараў усё яшчэ адстае ад пастаўленых партыяй і ўрадам задач па развіццю савецкай музычнай культуры. Калі лік створаных у пасляваенныя гады новых музычных твораў значны, дык іх якасць у рэдка выпадках стаіць на невысокім творчым узроўні.

Гэтае становішча павінна быць глыбока абдумана кожным беларускім кампазітарам, ён павінен зрабіць для сябе адважлівы ідэя-творчы вывады. Сапраўды, калі мы возьмем нават найбольш буйныя творы музыкі, створаныя ў БССР за апошні час, дык анойдзем там значныя недахопы. У оперы «Кастусь Каліноўскі» музыка ў асобных месцах малавазначна і ясна на сабе адбіла бессістэмнага ўплыву розных кампазітараў; у оперы «Алеся» хібы лібрэта пацягнулі за сабой і хібы ў характарыстыцы асобных вобразаў і драматургічнай напружанасці дзеяння.

Такім чынам, у галіне стварэння вялікіх музычна-драматургічных твораў перад беларускімі кампазітарамі стаіць яшчэ адна важкая задача — замацаваць стварэння высокай якасці операжнага спектакля, выдатнага па сваёй музыцы і захалюючага па сюжэце.

Як дадатны факт работы беларускіх кампазітараў, трэба адзначыць з'яўленне значнай колькасці сімфанічных твораў, на якіх раней была бедная беларуская музыка.

Аднак, у буйных музычных творах (сімфоніі, кантаты і г. д.) даўсюль лішняя ускладненне музыкі невыразнымі музычнымі вобразамі і захаленне фармальнымі прыёмамі, што робіць гэтыя творы маладасупным шырокаму слухачу.

Мы тут маем на ўвазе клопаты аб тых шырокіх масах народа, для якіх працуем, для якіх ствараем савецкую літаратуру і мастацтва. Не адмаўляючы сапраўднага навадарства ў музыцы, як і ў іншых галінах мастацтва, мы, аднак, павінны перш за ўсё думаць аб тым, што даем масам нашых чытачоў, гледачоў і слухачоў, ці задавальняем іх вялікія патрабаванні. Галоўная задача савецкай літаратуры і мастацтва — несці ў масы ідэі нашай вялікай партыі Леніна — Сталіна, умяшчаючы навуцкі савецкага патрыятызма.

А гэта з поспехам будзе выконваць толькі той твор, які высокай ідэяй змест выявіць праз глыбокую, але даступную масам форму. Вялікую ролю ва ўсталяванні патрыятычных подзвігаў савецкага народа адгрывае песня як народная, апрацаваная нашымі кампазітарамі, так і напісаная на тэсты савецкіх паэтаў. А між тым, пры распрацоўцы багацейшых матэрыялаў народнай творчасці кампазітары часта карыстаюцца адным і тым-ж старадаўнім творам і народнай творчасці, крыху мадэрнізуючы іх і выдаючы за новыя арыгінальныя творы. Вельмі мала ствараюцца новых папулярных песень на сучасную тэматыку, якія былі-б блізка і даступныя народу па сваёму зместу. Сапраўды, можна адзначыць, як непраемны факт для нашых кампазітараў, тое, што за апошні час ні адна новая беларуская

песня не стала здабыткам усяго Саюза, не стала папулярнай у другіх рэспубліках нашай Радзімы. Усе гэтыя буйнейшыя хібы ў рабоце нашых кампазітараў тлумачацца тым, што Саюз кампазітараў Беларусі мала займаецца пытаннямі творчай работы, што крытыка і самакрытыка усё яшчэ не карыстаецца ў яго пашанай, ён не выяўляе сапраўднай патрабавальнасці да якасці музычных твораў. Дрэнна пастаўлена сярод кампазітараў і ідэяна-выхаваўчая работа. Зусім адсутнічае марксісцка-ленінская вучоба, а вывучэнне твораў Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна, вывучэнне гісторыі ВКП(б) значна ўзбагаціла-б ідэйны круггляд нашых кампазітараў.

Побач з сур'ёзнай крытыкай работы Саюза савецкіх кампазітараў трэба працягнуць рашучыя патрабаванні палепшэння работы Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, канцэртных арганізацый, а таксама навуковых музычных устаноў. Кіраўніцтва па справах мастацтва, Беларускае Дзяржаўнае філармонічнае тэатра-опера і балета павінны арганізаваць папулярнае дасягненне беларускай музычнай культуры праз тэатры, філармонію, радыё, друк. Кіраўніцтва па справах паляграфіі і дзяржаўнае выдавецтва БССР павінны арганізаваць нотадрукаванне.

Трэба адзначыць, што справа папулярнасці дасягненні беларускай музыкі і асобных твораў кампазітараў да гэтага часу слаба пастаўлена ў БССР. Наша газета неаднаразова аб гэтым пісала. А між тым, нават у артыкуле, які друкаваўся сёння ў нашай газеце, начальнік Кіраўніцтва па справах мастацтва П. В. Лютавіч спрабуе рознымі агароўкамі стварыць уражанне, што ў гэтай справе быццам усё вельмі добра. Відавочна, што давядзецца яшчэ шмат працаваць, каб не фармальна, а сапраўднаму палепшэнню справы папулярнасці беларускай савецкай музыкі. Патрэбна арганізацыя выдатных канцэртаў у Маскве і саюзных рэспубліках, у гарадах БССР, патрэбна ўзмацніць работу аркестра народных інструментаў, аднавіць па-сапраўднаму, а не фармальна квартэт цымбалістаў, прымусяць кіраўніцтва філармоніі пераабудоваць сваю работу. Асаблівае значэнне набыла тут абмен вопытам з братамі рэспублікамі Саюза.

Праўдзіна Саюза савецкіх кампазітараў БССР павінна наладзіць цесную арганізацыйна-творчую сувязь з Саюзам кампазітараў ССРС і Саюзам кампазітараў іншых братаў рэспублік, у мэтах абмяну вопытам, вывучэння дасягненніў музычнай культуры народаў ССРС, шырокай прапаганды беларускай савецкай музычнай культуры.

Саюз кампазітараў БССР няможлікі. Усе яго члены—у пераважнасці выхаваныя Мінскай кансерваторыі. Але за апошні час кансерваторыя амаль нічога не зрабіла для выхавання новых кадраў кампазітараў. У нас не існуе нават класа кампазіцыі. Трэба арганізаваць такі клас пры кансерваторыі, узмацніць справу падрыхтоўкі новых кваліфікаваных кадраў кампазітараў.

Інтэрэсы савецкага народа патрабуюць узняцця ўзроўню беларускай савецкай музыкі на новую вышэйшую ступень. Няма сумненняў, што пад кіраўніцтвам большыя партыі работнікі музычнага фронту БССР гэтую задачу выканаюць.

В. І. Ленін і І. В. Сталін у Смольным у першыя дні Кастрычніка. Малюнак заслужанага дзеяча мастацтва П. Васільева. Фотахроніка ТАСС.

Напярэдадні ленінскіх дзён

24 гадавіна з дня смерці Вадзіміра Ільіча Леніна шырока адзначаецца на прадпрыемствах і ва ўстановах Мінска. Праводзяцца даклады, лекцыі і гутаркі пра жыццё і дзейнасць В. І. Леніна. У Беларускай Дзяржаўнай бібліятэцы імя Леніна і ў бібліятэцы імя Горкага арганізуюцца выставкі, прысвечаныя Вадзіміру Ільічу.

Кінотэатры сталіцы прадэманструюць гледачам кінофільмы, у якіх паказана жыццё і дзейнасць В. І. Леніна.

НОВАЯ ПЕРАМОГА СТАЛІНСКАГА БЛОКА КОМУНІСТАЎ І БЕСПАРТЫЙНЫХ

11 студзеня адбыліся выбары дэпутатаў мясцовага Саветаў па Беларускэй, Грузінскай, Азербайджанскай, Казахскай і Кіргіскай рэспубліках.

Выбары па ўсіх рэспубліках праходзілі пад знакам палітычнага адзінства савецкага народа, згуртаванасці вакол большыцкай партыі і таварыша Сталіна, і былі ператвораны ў сапраўднае народнае свята.

З асабліва вялікім палітычным уздымам праходзіла галасаванне на тых участках, дзе балатываліся любімымі правадзімі народнаму Іосіфу Вісар'янавічу Сталіну і яго вернай саратніцы таварышы В. М. Мола-таў, А. А. Жданаву, Л. П. Берыя, К. Е. Варашылаву, Г. М. Маленкаву, А. І. Мікаіну, Н. М. Шверніку, А. А. Андрэеву, Н. А. Булганіну.

Надлісы, якія былі зроблены выбаршчыкамі на сваіх бюлетэнях, сведчаць аб любові і адданасці народа таварышу Сталіну. Вось некаторыя з іх: «Галасуючы за таварыша Сталіна, я галасую за пабудову камунізму ў нашай краіне, галасую за шчаслівае будучыню сваіх дзяцей».

«Для нас Ваша імя, таварыш Сталін—самае блізкае, самае дарагое. Вам мы абавязаны жыццём, нашым выхаваннем, нашай шчасливай маладосцю, нашым сённяшнім і заўтрашнім днём».

Клянусь Вам, дарагі таварыш Сталін, любіць Радзіму, як любіць яе большыкі».

На некаторых бюлетэнях выбаршчыкамі былі выказаны іх абавязальнасці — скончыць у 1948 годзе свой пяцігадовы план.

13 студзеня гарадская выбарчая камісія па выбарах у Мінскі гарадскі Савет дэпутатаў працоўных апублікавала канчатковыя вынікі выбараў. У выбарах прыняло ўдзел 99,93 процанта ад агульнага ліку зарэгістраваных выбаршчыкаў. Па ўсіх выбарчых акругах за кандыдатаў блока камуністаў і беспартыйных галасавала 99,28 процанта ад агульнага ліку выбаршчыкаў, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

КАНЦЭРТЫ І СПЯКТАКЛІ У ЧАС ВІБАРАЎ

Вялікую актыўнасць у час выбараў у мясцовыя Саветы выявілі работнікі Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета. У агітацыйнай рабоце прыняло ўдзел 300 чалавек. Сіламі салістаў тэатра было дадана 43 канцэрты на выбарчых участках і паказана 11 спектакляў. Агітары правялі каля 200 гутарак з выбаршчыкамі.

У Цэнтральным Камітэце КП(б) Беларусі

Аб хрэстаматых і вучэбных дапаможніках па беларускай літаратуры для школ

Гэтымі днямі Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі, разгледзеўшы артыкулы Р. Няхая «Непрыгодны падручнік» (Літаратура і мастацтва» ад 27 верасня 1947 года) і С. Васіленка «Фальсіфікаты і невукі» («Літаратурная газета» ад 4-га кастрычніка 1947 г.), прызнаў, што ў гэтых артыкулах дадзена правільная ацэнка хрэстаматых і вучэбным дапаможнікам па беларускай літаратуры.

Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі адзначае, што ў гэтых хрэстаматых і вучэбных дапаможніках, зацверджаных Міністэрствам асветы БССР у 1945—46 гадах, маюцца значныя памылкі ідэалагічнага характару, а іменна — асобныя хрэстаматы (у асаблівасці для VIII класа) складзены такім чынам, што гісторыя беларускай літаратуры вылядае ў іх як «адзіная плынь», адарваная ад рускай літаратуры, без класовай барацьбы ў асяроддзі беларускай нацыі, без адлюстравання гэтай барацьбы ў беларускай культуры. У некаторых тэкстах, уключаных у хрэстаматы, зьяўляюцца Беларусі Літоўскай феадалаў дзяржавай у XIV стагоддзі разглядаецца як добраахвотнае далучэнне Беларусі да Літвы, а жыццё беларусаў у Літоўскай дзяржаве — як «залаты век» (прамова Ф. Багушэвіча да «Дудкі беларускай»). Апрача гэтага, у пасобных творах ідэалізуюцца адносіны паміж панамі і прыгоннымі сялянамі («Ганюк» Дуніна-Марцінкевіча і інш.).

Хрэстаматы запуюнены псеўдагістарычнымі матэрыяламі («Ефрасіяна Полацкая», «Вадзімір і Рагнеда», В. Вольскага), многа месца адводзіцца антымастакі і безнадійным творах, старажытным псеўданародным казкам і прыказкам, а таксама творах, якія маюць пошла-эратычны матывы.

У хрэстаматы не ўключаны лепшыя творы беларускай літаратуры, як напрыклад, «Горад Барысаў», «Тарасова доля», творы аб Вялікай Айчыннай вайне Я. Купалы і інш., Якуба Коласа — «Дрытва» і «Адплата», Кандрата Крапівы «Партызаны».

Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі адзначае, што інстытут літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР (дырэктар т. Барысенка) з года ў год не выконвае пастанова ЦК КП(б)Б аб напісанні падручніка для сярэдняй беларускай літаратуры для сярэдняй школы і абавязу Прэздыум Акадэміі навук БССР (т. Грашчанкава і т. Я. Коласа) і інстытут літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР (т. Барысенка) паскорыць напісанне падручніка з такім разлікам, каб ён быў зацверджаны ў друк не пазней 15-га красавіка 1948 года.

Апрача гэтага, Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі адзначае, што інстытут літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР (дырэктар т. Барысенка) з года ў год не выконвае пастанова ЦК КП(б)Б аб напісанні падручніка для сярэдняй беларускай літаратуры для сярэдняй школы і абавязу Прэздыум Акадэміі навук БССР (т. Грашчанкава і т. Я. Коласа) і інстытут літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР (т. Барысенка) паскорыць напісанне падручніка з такім разлікам, каб ён быў зацверджаны ў друк не пазней 15-га красавіка 1948 года.

Піліп ПЕСТРАК

ЛЕНІНГРАДУ

Здаецца, ведаю здаўна
Цібе, вялікі Ленінград,
Дзе новы час прышоў для нас
Пад сцягам збройных барыкад.

І хоць не быў, а помню ўсё,
Нясучы ў сэрцы з барацьбой
Той гэст, што ўсім ўяві прасіёр
Вялікі Ленін табы.

Абмеркаванне твораў маладых паэтаў

Апошняе пасяджэнне паэтычнай секцыі Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР было прысвечана абмеркаванню твораў маладых паэтаў. М. Гамолка прагавіў свае вершы і паэму «У новы дзень». Паэма «У новы дзень» паказвае пасляваеннае жыццё калгаснай вёскі. У цэнтры ўвагі аўтара—дэмабілізаваны воін, які вярнуўся ў родны калгас.

— У паэме,—азначае ў сваім выступленні А. Бурдзель,—няма акрэсленага сюжэта, цікавага канфікта. Не гледзячы на рад добрых месцаў, асобныя сцэны напісаны банальна і адсутнічаюць свежыя вобразы.

У сваім выступленні П. Пявчанка спыняецца галоўным чынам на недахопах паэмы. На яго думку, паэма больш нагадвае лірычную хроніку, у ёй адсутнічае канфілікт, няма характэрных людзей, не паказаны іх лёс, за які-б чытач хваляваўся.

У. Агеевіч спыніўся і на станючых якасцях, якія мае паэма М. Гамолкі. Ён гаварыў аб добрай паучыцэвасці твора,

Вучэбная літаратура адарвана ад сучаснасці, ад патрабаванняў камуністычнага выхавання вучняў. У ёй мала твораў, якія адлюстроўваюць гераічныя подзвігі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і ў перыяд аднаўлення і далейшага развіцця народнай гаспадаркі. У хрэстаматых для VI класа няма нават успамінаў аб пасляваеннай сталінскай пяцігодцы, не ўключаны творы вядучых пісьменнікаў Беларусі.

Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі склаў камісію ў складзе таварышоў Саевіча (старшыня), Барысенкі, Броўкі, Куцара і Гарачу і абавязу не прадставіць на разгляд ЦК КП(б)Б праект праграмы па беларускай літаратуры для школ.

Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі даручыў Міністэрству асветы БССР надабраць аўтарскі калектыў і абавязу яго класіфіцы і зацвердзіць у Міністэрстве хрэстаматы па беларускай літаратуры для школы, наклаўшы ў аснову новую праграму.

Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі таксама абавязу Міністэрства асветы БССР накіраваць у аддзель народнай асветы і школы інструкцыйна-метадычны ліст з заўвагамі да хрэстаматы і кнігі для чытання, якія знаходзяцца ў карыстанні вучняў, дзе павінна быць дадзена адважліва ацэнка недахопаў вучэбнай літаратуры для школ і ўказана, як патрэбна карыстацца ёю да выхату ў свет новых падручнікаў.

Апрача гэтага, Цэнтральны Камітэт КП(б) Беларусі адзначае, што інстытут літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР (дырэктар т. Барысенка) з года ў год не выконвае пастанова ЦК КП(б)Б аб напісанні падручніка для сярэдняй беларускай літаратуры для сярэдняй школы і абавязу Прэздыум Акадэміі навук БССР (т. Грашчанкава і т. Я. Коласа) і інстытут літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР (т. Барысенка) паскорыць напісанне падручніка з такім разлікам, каб ён быў зацверджаны ў друк не пазней 15-га красавіка 1948 года.

У Саюзе савецкіх пісьменнікаў Беларусі

Адбылося чарговае пасяджэнне Праўдзіна Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Праўдзіна абмеркавала пытанне аб выключэнні рэспубліканскага схода пісьменнікаў. Вырашана склікаць рэспубліканскі сход Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР 11-га лютага 1948 года ў пастаноўкай дакладу аб выніках творчай работы ў 1947 годзе і задачх пісьменнікаў у сувязі з падрыхтоўкай да 30-годдзя Беларускай ССР. Зацверджаны даклады: Міхась Лынькоў, паэзія—Аркадзь Куляшоў, драматургія—Кандрат Крапіва, крытыка і літаратуразнаўства—Міхась Калмычэвіч.

Праўдзіна абмеркавала таксама арганізацыйныя пытанні.

Задаволена просьба тав. Лынькова М. П. аб вызваленні яго ад абавязку старшыні Праўдзіна Саюза савецкіх пісьменнікаў

БССР у сувязі з тым, што ён заняты навуковай работай у інстытуце літаратуры і мовы Акадэміі Навук БССР.

Для ўзмацнення кіраўніцтва работай Саюза пісьменнікаў Праўдзіна Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР прызначыла абавязным утварыць сакратарыят Праўдзіна Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР. Зацверджаны склад сакратарыята. Галоўным сакратаром Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР выбраны тав. Броўка П. У., сакратаром Саюза па агульных пытаннях — тав. Кавалёў П. Н., сакратаром Саюза па пытаннях прозы—тав. Лынькоў М. П., сакратаром Саюза па пытаннях драматургіі—тав. Крапіва К. К. і сакратаром Саюза па пытаннях паэзіі—тав. Куляшоў А. А.

У рабоце Праўдзіна Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР прыняў удзел сакратар ЦК КП(б) Беларусі тав. Іаўчук М. Т.

(Да 85-годдзя з дня нараджэння)

Оперны жанр, як вышэйшая сінтэтычная форма музычнага мастацтва, на працягу доўгага часу з'яўляўся найбольш адсталым у творчасці беларускіх кампазітараў. Фактычна толькі з 1937 года пачынаецца творчая работа беларускіх кампазітараў у галіне стварэння нацыянальнай оперы і балета. За час з 1937 па 1940 год былі напісаны оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага, «У пушчах Палесся» А. Багатырова і балет «Салавей» Крошнера, паказаны ў 1940 годзе на дэкадад Беларускага мастацтва.

Сюжэт оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага (любрэта П. Броўкі) узяты з Беларускай сялянскай рэвалюцыі 1914—1917 г. г.

Вобразы парака Міхаса Падгорнага, што выразае ў палымнага рэвалюцыйна-бальшэвіцкага бяднякі Марсыя, якая здоледа парваць з мінулым і пачаць новае жыццё, поўнае барацьбы за светлыя ідэалы чалавечства, з'яўляюцца тыповымі вобразамі, якія вядуць у сабе гераічны рысы перадавых людзей свайго часу. Аднак лібрэта мае рад істотных хібаў, асноўнымі з якіх з'яўляюцца слабасць драматургічнага развіцця, вахпапенне дробнымі бытавымі дэталі, якія адцягваюць увагу ад галоўнай ідэі твора, расцягнутасць тэкста. Недататкова вярзана паказаны ў лібрэце некаторыя персанажы. Вельмі схематычны вобраз надольшчыка-бальшэвіка Анішчука.

Стылевымі асаблівасцямі музыкі оперы з'яўляюцца вельмі развітая сістэма лейтматываў, частае выкарыстанне сапраўдных фальклорных матэрыялаў, музыкальная драматургія твора вызначаецца сапраўдным сімфанічным развіццём, у оперы шмат вельмі яскравых сімфанічных эпізодаў. Музыка «Міхаса Падгорнага» напеўная і лёгка ўспрымальная. Але гэты твор мае і сур'езныя хібы: рознастайнасць і некаторыя электызм, уплыў музыкі заходне-еўрапейскіх кампазітараў (Вердзі, Пуччыні, Вагнера). Спробы спалучыць характэрныя ладава-гарманічныя звароты музыкі гэтых кампазітараў у сабаслабавы мелодыі беларускай народнай песні ў шмат якіх месцах партытуры оперы паруюць адзіноства стыля твора. Неапраўдана і празмернае выкарыстанне кампазітарам фальклорных мелодый і іх натуральных выглядзе. На наш погляд, трэба было паказаць народную песню не толькі ў яе стылі, але і ў развіцці. Музыка оперы мае залішне шмат рэчытацыйных месцаў і мала закончаных оперных арэічных і ансамблевых форм. Нарэшце, не ўсе персанажы оперы амаляваны кампазітарам дастаткова яскрава. Вельмі невыразны ў музыцы вобраз надольшчыка-бальшэвіка Анішчука; недастаткова музыка развіты вобраз Ганкі.

Опера «У пушчах Палесся» А. Багатырова, ва якую кампазітар атрымаў у 1941 годзе Сталінскае прэмію, напісаная на сюжэт апавесці Я. Коласа «Дрытва» (лібрэта Я. Рамановіча). Гэта — першы беларускі оперны твор на партызанскую тэматыку. У оперы адлюстраваны саўвядомыя старэйшыя барацьбы свабодалюбага беларускага народа ў іншаземным захопніцкім і інтэрвентаў у перыяд акупацыі Беларусі бальшэвікамі (1919—1920 гг.). У супроцьлегласць Цікоцкаму, Багатыроў зусім не выкарыстоўвае ў оперы прышчыны лейтматываў, аддаючы перавагу неабмежаванаму ўзлёту творчай фантазіі. У оперы няма фальклорных цытат. Аднак, уся музыка не прасякнута беларускімі народна-песеннымі інтанацыямі. Найбольш удалымі месцамі оперы трэба лічыць лірычныя эпізоды, у якіх музыка дасягае велізнай сілы ўздзеяння на слухача. Але драматычныя эпізоды недастаткова яркія паводле свайго музычнага ўвасаблення. Опера «У пушчах

Палесся» залішне многааслоўна (як у лібрэце, так і ў музыцы). Калі ў оперы «Міхась Падгорны» Цікоцкага ў найбольш элементах музыкальнага электызма, дык у оперы «У пушчах Палесся» Багатырова мы заўважаем уплыў рускай класічнай опернай школы. Багатыроў удаа выкарыстоўвае разгорнутыя оперныя формы: арэі, хоры, ансамблі. Трэба адзначыць недастатковую малюнасць аркеструі оперы. Гэты дэфект з'яўляецца вынікам неспрактыкаванасці аўтара, а таксама і таго, што кампазітарам у цэнтры увагі пастаўлена вакальная фактура твора і ён, як галоўнаму, падначалены ўсе астатнія элементы (гармонія, інструменталіка і г. д.). Увогуле музыка оперы робіць уражанне некалькі вілья. Недастаткова ўлічаны вакальныя мажлівасці выканаўцаў. Некаторыя вакальныя партыі (напрыклад, партыя Аўгіні) з'яўляюцца вельмі цяжкімі і ускладненымі для выканаўцаў у тэатрычных адносінах.

Поруц з першымі беларускімі операмі, у 1939 г. быў закончаны і першы беларускі балет «Салавей». Аўтар яго, М. Крошнер, у супрацоўніцтве з лібрэтыстамі Салінінскім і Ермалаевым здолеў стварыць на аснове апавесці З. Бядулі добры харэаграфічны твор, які адлюстраввае справядлівую барацьбу беларускага сялянства за свабоду супроць прыгнятальнікаў-паноў.

У музыцы балета вельмі многа сапраўдных танцавальнасці, малюўнічай тэатральнасці ў доорым сэнсе гэтага слова. Увесь твор насычаны беларускім народным мелам. Вельмі ўдалыя лірычныя сцэны. Мела і ў дастатковай колькасці выкарыстаны паліфанічныя формы пьесма. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны былі напісаны опера «Як гартавалася сталь» П. Падкавырава, музыкальная камедыя «Кок-сагіз» М. Чуркіна і балет «Залатая калосі» Д. Кабалеўскага. За гады Вялікай Айчыннай вайны і ў наступныя гады мірнага аднаўлення перыяда беларускімі кампазітарамі створаны оперы: «Алеся» Я. Цікоцкага, «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса. Закончваюцца оперы «Надзея Дурава» А. Багатырова і «Машэка» Р. Пукста.

Створаны выдатны балет «Князь-Возера» В. Залатарава. У працэсе напісання опера «Андрэй Касцюка» М. Аладава.

Опера «Алеся» Я. Цікоцкага, паводле лібрэта П. Броўкі, была пачата кампазітарам лясч ў гады эвакуацыі ў г. Горкум у 1942 г. Музыкальная мова оперы прасякнута сапраўды-народнымі інтанацыямі. У партытуры оперы шмат цікавых знаходак. Студыяныя асобныя арэі. Кампазітар стварыў народныя харавыя сцэны вялікай сілы (напрыклад, сцэны III партызанскага акта). Вельмі малюўнічы аркеструі опера.

Законам жыццёваці і праўдзінасці кожнага буйнага твора з'яўляецца глыбокае філасофскае абгульненне падзей, тыповасць гераю твора. Ці з'яўляюцца тыповымі для нашай сучаснасці падзеі і вобразы, паказаныя аўтарам лібрэта ў оперы «Алеся»? Можна смела сцвярджаць, што яны не тыповыя. Нетыповыя сутычкі дробнаўласцікіх, абмежаваных поглядаў старога Даныля з высокай ідэйнай накіраванасцю поглядаў яго дачкі Алеся. Калі такія канфлікты і трапіліся ў рэалісці, дык яны ва ўсім разе былі рэдкімі і не заслугоўвалі таго, каб на іх аснове будавалася вялікі оперны твор. Калі паспрабаваць выключыць гэты канфлікт (спроба гэтага роду зроблена ў друковай рэдакцыі лібрэта оперы), дык драматычная тканіна твора распаўзаецца, і ў сюжэтным развіцці оперы з'яўляюцца цэлы рад грубых вацяжкаў.

Калі гаварыць пра тыповасць асобных персанажаў твора, дык пастае пытанне: чым давесці тыповасць унікальна Апаанаса, які, будучы камандзірам партызанскага атрада, ідзе на выкананне радавога задання як падраўнік і нават не пакідае свайго наменніка ў атрадзе на выпадак свайей магчымай пагібелі? А Апаанас-жанікому не перадаў месцазнаходжання складу зброі і вымушаны пры зусім выпадковых акалічнасцях перадаць гэты сакрэт Алеся, з якой эню-такі выпадкова спаткаўся. Такі неасцярожны камандзір партызанскага атрада не з'яўляецца тыповым, і вобраз такога камандзіра не можа задавальніць нікога, хто хоць крыху знаёмы з гісторыяй гістарычнай барацьбы беларускіх партызан. Хто-ж такая Алеся? Дзе яе біяграфія? На падставе якіх дзеянняў у мінулым і сучасным ёй можна даверыць лёс цэлага партызанскага атрада? Апрача яе кахання да Апаанаса, мы нічога аб ёй не ведаем. Што сапраўды гераічнае робіць Алеся на працягу ўсіх чатырох актаў оперы? Дзе мы бачым яе ў дзеянні? У другім акце, калі яна аглушае ударам палена нямецкага обер-лейтэнанта? У партызанскім атрадзе Алеся ніякіх канкрэтных спраў не робіць. А будучы ўжо камандзірам атрада, яна пайшла на адзіны актывны ўчынак—накіравала ўвесь атрад вырваць Апаанаса. Хіба гэтыя дзеянні Алеся з'яўляюцца яркімі, гераічнымі? Хіба ў такіх дзеяннях можна адлюстравваць поўнацэнны, высокародны вобраз савецкага чалавека і ўласцівы яму маральныя якасці? На наш погляд—не. Нічога гераічнага, што-б заслужыла ўдзялення ў оперным творы, не нясуць у сабе цэнтральныя персанажы оперы «Алеся». У ёй ёсць спроба паказаў масавага гераізма савецкіх людзей, партызан, але яскравых прыяў гэтага гераізма мы не бачым. З гэтай прычыны асноўныя персанажы оперы аказаліся няпоўнацэннымі і схематычнымі, і оперу можна было-б хутчэй назваць проста сцэнай з партызанскага жыцця.

Неабходна сказаць, што многія недахопы лібрэта ў значнай ступені пераадолены музычнай оперы, якая значна глыбей за лібрэтную канву твора. На жаль, нават выдатная па майстэрству музыка Цікоцкага не можа поўнацэнна пераадолець істотныя хібы сюжэта. Тут мы павінны прад'явіць прэтэнзію і да кампазітара, які, мяркуючы па яго музыцы, значна глыбей і больш праўдыва адчуваў змест, чым аўтар лібрэта, і тым не менш свечасоа не прад'явіў яму свайго рахунку. Асобна хацелася-б успомніць аб апафеозе оперы. Сам па сабе апафеоз вельмі вядучы, малюўнічы, манументальны, але, на жаль, не звязаны з усім дзеяннем, лагічна з яго не вынікае.

Асобнае месца займае балет В. Залатарава «Князь-Возера». Сумесна з балетмайстарам В. Вайноненам кампазітар на аснове беларускай народнай легенды (тэматыка дэдазна М. Клімовічам) стварыў выдатны харэаграфічны твор, які з'явіўся значным укладам у беларускае музыкальнае мастацтва. Напружаная драматычная структура твора, глыбокая сімфа-

мічнасць, яркая малюўнічасць аркеструі—характэрныя асаблівасці балета «Князь-Возера».

З оперных твораў, якія знаходзяцца ў працэсе заканчэння, трэба назваць «Надзея Дурава» А. Багатырова, «Машэка» Р. Пукста, «Андрэй Касцюка» М. Аладава.

Мы з'яўляемся сведкамі бесспрэчнага творчага поспеху наперад у асобных кампазітараў. Аднак, трэба адзначыць і рад істотных недахопаў у справе далейшага развіцця оперна-балетнага жанра. Да іх адносіцца, па-першае, тое, што да самага апошняга часу ў нас няма сваіх спецыялістаў-лібрэтыстаў. На самой справе: аўтары лібрэта амаль усе, як правіла, не маюць уяўлення аб спецыфіцы опернага лібрэта. У сілу гэтага лібрэта амаль заўсёды многаслоўныя, загружаныя зусім неспрэчнымі дэталімі і часта ў іх няма спецыфічных оперных форм — арэі, дуэтаў, ансамбляў і г. д.

Дастаткова сказаць, што большая частка пераборак, якія прапаноўваюць пастаноўшчыкам оперных твораў, маюць выток драматычнасці і чыста оперныя недахопы, дапушчаныя аўтарамі лібрэта. Вялікім тормазам у справе далейшага развіцця оперна-балетнага творчасці беларускіх кампазітараў з'яўляюцца і поўная адсутнасць кіраванства творчай работай кампазітараў з боку Саюза савецкіх кампазітараў БССР.

Саюз савецкіх кампазітараў, здавалася-б, павінен быць пачынальнікам у арганізацыі шырокіх абмеркаванняў буйных твораў беларускіх кампазітараў. На самой-жа справе абмеркаванні праводзіцца толькі ў кулуарах, без шырокай крытыкі, і не заўсёды дастаткова ў крытыцы гукаць чыстыя матывы.

Перад намі стаіць вялікая задача стварэння высока-ідэйных і поўнацэнных мастацкіх твораў. Мы абавязаны паказаць у сваіх творах людзей нашага часу, і гераічныя справы, і высокія пачуцці і думкі. Мы маем усе магчымасці выканаць і выканаем гэтыя заданні.

А. Д. РЭДАКЦЫЯ:
Друкуючы артыкул тав. Д. Лукаса, мы завяршаем абмеркаванне новых опер беларускіх кампазітараў, пастаўленых у 1947 годзе (гл. артыкулы І. Ніснёвіча «Кастусь Каліноўскі», Н. Тамашовай «Алеся» № 48 (643), А. Багатырова «Беларуская савецкая музыка за 30 год», В. Винаградава «Гераічныя оперы» № 49 (644)).

Рэдакцыя адзначае, што напісанне і пастаўка да 30-й гадавіны Вялікага Кастрычніка двух новых опер («Алеся» Я. Цікоцкага і «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса) з'яўляюцца бесспрэчным дасягненнем беларускага савецкага опернага мастацтва. Пленная работа тэатра оперы і балета разам з кампазітарамі над сцэнічным увасабленнем гэтых твораў беларускіх кампазітараў павінна быць ацэнена, як станоўчая з'ява ў нашым тэатральным жыцці.

Адначасова трэба адзначыць хібы ў музыцы «Кастуся Каліноўскага», якая ў асобных месцах з'яўляецца малавыразнай і нясе на сабе адбітак бесцёмнага ўплыву розных кампазітараў. Хібы лібрэта оперы «Алеся» з'явіліся прычынай зніжэння агульнага ўзроўню твора.

Істотны недахоп ёсць і ў сцэнічным увасабленні абедзвух опер. Гэтыя недахопы правільна адзначаны ў артыкулах І. Ніснёвіча і В. Винаградава.

А. С. Серафімовіч прайшоў вялікі творчы шлях.

На мяжы двух стагоддзяў, калі ў літаратуры гукалі песімістычныя галасы дэкадэнцаў, калі ў адзіночку настрой ахапіў многія думачнікі, Серафімовіч назавёўся далучыцца да дэмакратычнага лагера ў літаратуры, які ўзначальваў Горкі.

Творы Серафімовіча характарызуюць сабой пэўную закончаную эпоху росту і развіцця рэвалюцыйнай свядомасці рабочых і сялян — ад уз'яўлення першых марксісцкіх гурткоў у Расіі да арганізацыі большэвіцкай партыі Леніна—Сталіна, да перамогі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Адлюстроўваючы жыццё і жаданні шырокіх працоўных мас, Серафімовіч моцна звязваў сябе з народам, рабочым класам, а пасля сацыялістычнай рэвалюцыі стаў членам большэвіцкай партыі. Невыпадкова, што В. І. Ленін у вядомым лісьце да А. С. Серафімовіча, яшчэ да напісання пісьменнікам «Жалезнай плыні» даў высокую ацэнку яго творчасці.

Паслядоўнасць, крышталёвая чыстата і яснасць, праўдывасць і служэнне народу, высокае майстэрства — вось тыя рысы, якія характарызуюць пісьменніцкі шлях Серафімовіча.

У сваім першым апавяданні «На Індыдзе», якое было надрукавана ў 1889 годзе, Серафімовіч паказвае не толькі індывідуальны лёс беднага-палаўніча Сарокі, што трапіў у кабалу да кулака Варона, але і тыповы лёс працоўнага чалавека пры капіталізме. Жыццю працоўнага чалавека Серафімовіч прысвячае апавяданні «У бурю», «Прагулка», «Мяцеліца» і іншыя. Гераізм гэтых твораў з'яўляюцца грукі, шахцёры, рамнікі, сяляне. Многія творы Серафімовіча прысвечаны працы рабочых і дзяцей на капіталістычных прадпрыемствах («На заводзе», «Пад зямля», «Пад зямлей», «Маленькі шахцёр»). У гэтых апавяданнях пісьменнік паказвае, як тэхніка ва ўмовах капіталізма душыць і калечыць чалавека, ператвараючы яго ў проста прыдатак да машыны.

Серафімовіч пратэставаў супраць прыніжэнасці чалавека. Апавяданні пісьменніка садейнічалі прабуджэнню класовай свядомасці працоўных у перыяд фармавання першых марксісцкіх гурткоў.

Творы Серафімовіча, напісаныя да рэвалюцыі 1905 года, толькі падводзілі да таго, каб зрабіць рэвалюцыйны вывады.

Рэвалюцыя 1905 года паказала рэальны выхад з супярэчнасцяў у грамадстве.

Мэтаанкіраванасцю, баявой жыццерадаснасцю вее ад апавяданняў Серафімовіча, якія прысвечаны 1905 году.

Апавяданні «На Прэсні», «Мёртвыя на вуліцах», «Сярод ночы», «Калі абрыва», «Пахавальны марш», якія напісаны пісьменнікам ва ўмовах жорсткай рэакцыі, што наступіла пасля 1905 года, няслі бадзёрнасць і веру ў перамогу рэвалюцыі. У гэтых творах Серафімовіч дае цэлую галыярыю вобразаў рэвалюцыйна-раба, гатовых змагацца і паміраць за свабоду.

Таме прабуджэння класовай свядомасці рабочых пісьменнік прысвячае рад сваіх твораў. Індзіўна, што царская цензура наклала аршт на зборнікі «Веды», у якіх былі надрукаваны апавяданні Серафімовіча «Калі абрыва», «Сярод ночы», «Пахавальны марш».

На працягу 1907—1910 г. пісьменнік працуе над раманам «Горад у сцэле». У гэтым творы аўтар паказвае тыповы працэс шпаркага росту рускай капіталістычнай прамысловасці ў 90-х гадах, які суправаджаўся хуткім збагачэннем капіталістаў — з аднаго боку і фармаваннем і згуртаваннем арміі пролетарыята—з другога.

У гады імпералістычнай вайны Серафімовіч праўдыва паказаў бядоты і пакуты, якія прынесла вайна шырокім масам народа («Шрапнель», «Сустрэча», «Галына»).

З першых-жа дзён Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі пісьменнік актыўна супрацоўнічае ў большэвіцкім друку, раз'язджае па франтах грамадзянскай вайны ў якасці карэспандэнта «Праўды».

Вынікам уважлівага і глыбокага вывучэння рэвалюцыі, лагічным завяршэннем усяго папярэдняга творчага шляху Серафімовіча з'явіўся яго раман «Жалезная плынь». У гэтым творы паказана адступленне Таманскай арміі, абкружанай з усіх бакоў ворагамі, Гіганцкая людская ланіна, галодная і абарваная, прайшла пяцьсот кілометраў уздоўж Чарнаморскага ўзбярэжжа і, не глядзячы на шматлігія атакі казакіх банд, нямецкіх інтэрвентаў і грузьскіх мешавіч, далучылася да галоўных сіл Чырвонай Арміі. Неарганізаваная маса, пад кіраванствам вытрыманага кіраўніка Кожуха, ператварылася ў маргуючую арганізаваную сілу, якая на ўласным вопыце пазнала вялікую праўду рэвалюцыі.

«Будзем біцца за савецкую ўладу. Будзем біцца з панамі, з генераламі, афіцэрамі», — такі голас гэтай масы, якая прайшла суровую рэвалюцыйную школу. Рэвалюцыйны інстыкт народнай масы ператвараецца ў рэвалюцыйную свядомасць. Паказальным з'яўляецца вобраз бабкі Гарліны, цёмнай, прыніжанай буйлі-сялянкі, якая ўзялася да разумення таго, што народная агульная справа вышэй асабістай.

Прадоўжваючы лепшыя традыцыі рускай класічнай літаратуры, Серафімовіч стварыў раман, у якім побач з псіхалогіяй асобных гераю дадзена псіхалогія масы. У гэтым вялікай заслуга пісьменніка перад савецкай літаратурай.

У дзень сямідзесяцігоддзя Серафімовіча ЦК ВКП(б) у сваім прывітанні адзначаў: «Комуністычная партыя высока цэнціць Серафімовіча, як пролетарскага пісьменніка-рэвалюцыянера, аўтара класічнага твора «Жалезная плынь».

М. САДОУСКАЯ.

Р. ШКРАБА

Спрашчэнне вобраза

Наша рэспубліка ў гады Вялікай Айчыннай вайны была краінай класічнага партызанскага руху. Трохсоттысячная армія народных месціцаў вяла жорсткую барацьбу з ворагам на часова палоненай ім зямлі. Многія тысячы нямецкіх салдат і афіцэраў выгнаны ад партызанскіх мін і куляў. Кожны дзень, кожную гадзіну ляцелі ў паветра выржыя боепрыпасы, цяжкія з узрабнем, склады з боепрыпасамі. Ні на адну хвіліну вораг не адчуваў сабе гаспадаром на беларускай зямлі. Сапраўднымі гаспадарамі былі партызаны, якімі кіравалі сыны вялікай партыі большэвікоў.

Мужная барацьба беларускага народа з нямецка-фашысцкімі акупантамі дае невычарпальныя магчымасці нашым пісьменнікам для напісання твораў, вартых савецкага чалавека—ваіны і пераможцы. Яго вобраз для многіх пакаленняў будзе ўзорам самаахвярнага і непахіснага служэння сваёй Радзіме і народу. Для таго, каб ва ўсёй велічы і прывабнасці раскрыць духоўны свет савецкага чалавека тых год, паказаць яго маральныя якасці, яго непарушыны сувязі з партыяй Леніна—Сталіна, партыі намагаюцца ўсіх нашых пісьменнікаў, пісьмёны вялікія эпічныя палотны, бо гэты тэма да таго велічная, што ў адным ці некалькіх нават выдатных творах, яны не можа быць вычарпана. Супастаўляючы тыя вялікія заданні, якія ставяць перад беларускімі пісьменнікамі, з тым, што ўжо зроблена ў гэтым кірунку, трэба прызнаць, што нашы пісьменнікі знаходзяцца ў вялікай запыханасці перад гісторыяй і народам.

У беларускай мастацкай прозе партызанская тэма знайшла сваё вырашэнне пакуль што пераважна ў жанры невялікага апавядання і мастацкага нарыса. Вось чаму чытач з такой вялікай надзеяй і хваляван-

нем пачынае знаёмства з новай апавесцю Усевалада Краўчанкі—«Рыгор Шыбай», надрукаванай у адзінаццатых нумары часопіса «Полымя» за мінулы год.

У цэнтры увагі аўтара барацьба партызан-падраўніку аднаго з атрадаў, які дзейнічаў у гады Вялікай Айчыннай вайны на Палессі Беларусі.

У братняй рускай літаратуры, якая налічвае нямаля твораў, прысвечаных тэмам Вялікай Айчыннай вайны, складалася ўжо свая плённая традыцыя, якая заключаецца ў тым, што пісьменнікі імкнучыся ў сваіх творах да вышэйшай мэты—да стварэння духоўнага вобліку савецкага чалавека-пераможцы. Не дэталі быць, не падзеі самі па сабе цікавыя аўтару, а чалавек з яго складаным духоўным светам, які ўплываў на гэты падзеі—у цэнтры пошукаў пісьменнікаў. Гэтыя пошукі далі ўжо свае станоўчыя вынікі. Камандзір Рабін і лейтэнант Траўкін з'яўляюцца ўдзельнікамі розных паводле свайго размаху падзей. Яны ўплываюць на гэтыя падзеі, першы—тым, што, ахвяруючы сваім жыццём, дамагаецца перамогі на довераным яму участку фронту, а другі тым, што, кіруючыся паўчыцём святаго абавязку перад народам, ідзе ў тыл ворага разам з сярбамі і здымае весткі, пры дапамозе якіх камандаванне раздавае стратэгічныя планы немцаў. Аднак, падзеі, якімі-б яны вялікімі ні былі, ствараюць людзямі, і аўтары зусім не звязваюць увагу на падзеі, а на раскрыццё характараў сваіх гераю, іх духоўнага вобліку, іх мар і поглядаў на будучыню.

Ацэсаванне гэтых пошукаў савецкіх пісьменнікаў павінна было-б перасцерагчы ў. Краўчанку ад адной істотнай памылкі. Якую ён зрабіў у сваім творы. Аўтар заўважвае значэнне пісьменніцкага вымыслу ў мастацкім творы і такім чынам дапускае характараў сваіх гераю. Пісьменнік папярэджае чытача ў пачатку апавесці аб тым, што яна пабудавана на фактычным матэрыяле і, такім чынам, як-бы заклікае

нічога не браць пад сумненне. Але паколькі гутарка ідзе аб апавесці як аб літаратурным жанры, у якой праўда жыцця і мастацкі вымысел зусім не выключваюць адна другое, то дазволена будзе паставіць пытанне, як глыбока і ўсебакова здолеў пісьменнік намаляваць чалавечыя характары, які ён здолеў прасякнучы ў духоўны свет людзей, каб даць ім новае жыццё, каб яны увазраслі ў творы з усімі непаўторнымі рысамі і асаблівасцямі.

Рыгор Шыбай, імя якога названа апавесць, задуманы як галоўны герой твора. Аднак, па-сутнасці, ён з'яўляецца галоўным гераем не таму, што яго характар найбольш поўны і ўсебакова раскрыты ў творы, а таму, што іншыя характары яшчэ больш цяжныя і невыразныя. Шыбай знаходзіцца дэзэці на заднім плане падзей. Аўтар як-бы асцерагаецца пакінуць свайго гераю з яго думкамі і пачуццямі сам-на-сам з чытачом. Ён увесць час выяде яго за падзеі. Чаму Рыгор робіць той ці іншы ўчынак? Таму што так трэба, так вымагаюць абставіны. Відаль, у сапраўднасці барацьба Рыгора з ворагам была больш асэнсаванай, бо ў гэтай барацьбе ён кіраваўся не адным пачуццём помсты за пакуты, што вытрываў у нямецкім палоне, аб чым гаворыць яму ў пачатку апавесці камандзір партызанскага атрада Калімак. Таму не дачэны нам здаюцца тыя глумачныя аб значэнні падраўніку дзейнасці рыгоравай групы, якія дае Шыбаю камісар Шахневіч ужо пасля таго, як Рыгор зрабіўся вядомым на ўвесь атрад падраўніком. Ён доўга растлумачваў Рыгору, — піша аўтар, — прычыны, якія прымушвалі немцаў так кляпатліва берагчы чыгунку. Іх флот быў абумоўлены становішчам на фронтах». І на пытанне Шахневіча: «Ну, і што ты скажаш на гэта, Шыбай?» апошні адказвае: «Думаю, Антон Захаравіч, што трэба ў абгоніцы немцам зглядаць: хто каго абгоніць, ці мы рывыць, ці яны рамантаваць.» Далей гэтых агульных развадаў Рыгора ў апавесці не дасягаюць.

У пачатку твора У. Краўчанка піша, што Рыгор паводле прыроды свайей—натура рамантычная. «Марай яго было вучыцца, а затым падарожнічаць. Наглядзеўшыся па парту, куды ён часта ездзіў з бацькам, на вядзінны, прышоўшыя з розных кацоў

свету, караблі, яму хацелася хутчэй вырасці і палыць на сваім караблі». Але далей пісьменнік забывае на гэтую рысу ў характэры гераю. Для таго, каб захаліць чытача, яму нехапае ўзніслаці.

Узаемаадносіны Шыбай з сярбамі вельмі спрошчаны. Іх размовы абмежаваныя тым ці іншым заданнем па падрыў чыгункі. Такого самаабмежавання пісьменніка ў паказе духоўнага свету чалавека нічым нельга вытлумачыць. Характэрная дэталі. У Краўчанка ў апошнім раздзеле апавесці піша: «За час партызанства ён некалькі разоў не задумваўся над тым, што будзе рабіць пасля вайны — не было часу, ды не хацелася так далёка заглядацца. Цяпер, калі канец вайны стаў ужо блізкай рэальнасцю, Рыгор пачаў марыць аб сваім далейшым жыцці. Успомніў пра любімую дзяўчыну...» У гэтай характэрнасці увесць Рыгор яго вобраз статычны, ён не думае, не марыць. Гэтай статычнасцю перахадзіла пісьменніку намаляваць духоўны рост чалавека. За той прамежак часу, багаты падзеямі, праз які прайшоў свайго гераю пісьменнік, Рыгор не набывае ніякіх новых рыс. Праўда, ён — смелы, кемны, эндоходлівы. Але гэтыя рысы дастаткова ахарактарызаваны ў прадгсторыі гераю, з якой чытач даведваецца, як Шыбай з настойлівасцю і ўпартасцю, вартай савецкага чалавека, чатыры разы ўцякае з нямецкага палону, пакуль трапіла ў партызанскі

Некалькі слоў пра гісторыю нашай літаратуры

Тузін пакаў вершаў, Абы як зарыфмаваных, Гадоў сто назад памершы Нейкі шляхціч бесталанны.

Ды трапляюцца пісакі І цяпер нічэ часамі, Што такіх панкоў усякі Славаць, лічуч песьнямі;

Па архіўных, пыльных даных Адзначаю, як адданых, Прагрэсіўных і народных, Вельмі блізкіх нам і родных.

Мы гісторыю вучылі, Ды ніколі не лічылі Тых шляхціцкіх рыфмаплетаў За сапраўдныя прыметаў.

Добра ведаем, канешне, Што яны ў нас пражывалі, Што са смакам уживалі Вершачку і вешню;

Што ў маітках феадальных, Чаркі ўзняўшы над закускай, Панчы па-беларуску Нават вершыкі складалі Пра памешчыкаў гуманых І пра іх сялян раманых.

К чорту рыфмацкіх шляхціцкіх, Выпадковых, старавецкіх! Таўла яны знаем. Катам Ен не кланяўся злавесным.

Напісаць-бы, як ён краты Палава радком жалезным. Прыгадаць-бы Волгі хвалі, Небажар у кананадзе,

Як Жаўрук і Штыклер палі За Радзіму ў Сталінградзе; Як Купала пальмяна К бою клікаў партызанаў;

От размах дзе для праі! Што-ж, пара пачаць, Праі!

Што будзе друкавацца ў 1948 годзе?

У 1948 годзе ў часопісе «Полымя» будучы надрукаваны: апавесць Т. Хадкевіча «Вяснянка» — аб пасляваенным жыцці калгаснай вёскі, другая частка апавесці Г. Лыова і М. Садковіча «Георгі Скарына», раман М. Паслядовіча «Усход»; запяваны для друку навука «Сонца ў блакіце» — М. Калачанскага, «Сэрца музыкі» А. Вялічкі, «Промьне будучыні» — Э. Агнявец, «Учора была вайна» — А. Вядлогіна, казка В. Віткі — «Ваверычана гора». У партфелі рэдакцыі знаходзіцца таксама раман Ул. Шахаўца «Землякі» і пэям М. Гамолкі — «У новы дзень» і Р. Сабаленкі — «Палесце».

Па раздзеле публіцыстыкі будучы надрукаваны артыкулы: «Уз'яднанне беларускага народа» І. Гарбунова, «Філасофія, як навука» П. Пратасені, нарыс І. Мележа «На першай лініі» — пра дзейнага Героя Савецкага Саюза Івана Шутава. Па раздзеле крытыкі і літаратуразнаўства ў першыя нумары часопіса запяваны артыкулы В. Барысенкі «Супроць нізкапаказства перад буржуазнай культурай» і «Аб некаторых пытаннях гісторыі беларускай літаратуры», Я. Мазалькова — «Янка Купала ў дні Вялікай Айчыннай вайны», Я. Шахаўца — «Рыбакова хата» Якуба Коласа, Я. Гарцічова — «Вобраз большэвіка ў пасляваеннай беларускай прозе», М. Модэля — «Тэма Вялікай Айчыннай вайны ў юбілейных спектаклях», С. Махрочіч — «Аб рамане «Пад мірным небам» А. Стаховіча» і іншыя.

У 1948 годзе ў часопісе «Беларусь» будучы друкавацца апавяданні і нарысы Т. Хадкевіча, А. Стаховіча, М. Паслядовіча, П. Пестрака, У. Краўчанкі, І. Гурскага, В. Вольскага, І. Грамовіча, А. Кулакоўскага, І. Шамякіна, П. Кавалёва, І. Мележа, М. Лупскава, М. Вішнеўскага; вершы Я. Коласа, М. Танка, П. Броўкі, П. Глебі, П. Панчанкі, А. Куляшова, М. Лужаніна, А. Зарыцкага, А. Вялогіна, А. Астрэйкі, А. Бурдэла, П. Пестрака, М. Аўрамчыка, В. Віткі, К. Кірэнікі, М. Машары, М. Калачанскага, Р. Няхая, М. Гамолкі, П. Прыходзькі, Р. Сабаленкі; па раздзеле крытыкі і біяграфіі — артыкулы В. Вольскага, Ул. Няфёда, А. Есакова, М. Модэля, Ул. Карпава, А. Эльмана, Б. Смольскага, Я. Гарцічова, К. Губарэвіча, Ул. Агявіча.

варожасці да Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі».

У сапраўднасці было не так. У часы нямецкай і польскай акупацыі, у часы Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі А. Гарун быў на чале беларускай буржуазна-нацыяналістычнай контррэвалюцыі.

На творчасці лепшых прадстаўнікоў нашай літаратуры выхоўваюцца сацыялістычныя людзі. Некрытычныя адносіны да ўсяго адставага, рэакцыйнага ў культуры спадчыны мінлага шкодна ў такой-жа меры, як і прыжыццёнае ўсё сапраўды прагрэсівае, вядлікага і каштоўнага, што ў ёй маецца.

У асобных гісторыка-крытычных працах намагаюцца пакрыць накіраваны на адшуканне ў першую чаргу «нацыянальных» момантаў, нацыянальных матываў, нацыянальных праблем і г. д. У выніку гэтага або перабольшваюцца значэнне гэтых момантаў, матываў, пытанняў у творы, або яны адрываюцца ад сацыяльных момантаў. Нельга ігнараваць нацыянальныя матывы пры разглядзе мастацкіх твораў. Але іх нельга разглядаць, як гэта можна спаткаць у асобных працах, адарвана, ізалявана ад сацыяльных матываў. Да аналізу як першых, так і другіх трэба падходзіць адваедна таму, як яны склаліся і бытавалі ў свой час у жыцці. Нацыянальнае пытанне ва ўмовах дарэвалюцыйнай Беларусі не з'яўлялася самастойным і адзіна вырашалым. Яно было падпарадкавана часткай больш агульнага і важнага пытання аб вызваленні ад улады капітала, аб пралетарскай рэвалюцыі.

У нашых асобных літаратуразнаўцаў наглядзецца схільнасць адрываць адно пытанне ад другога. Так, напрыклад, асобныя літаратуразнаўцы зводзяць ідэйна-мастацкае значэнне драмы Я. Купалы «Раскіданае гняздо» да адлюстравання «паучацкай нацыянальнай годнасці», «сапраўднага духоўнага аблічча беларусаў».

Так, у драме «Раскіданае гняздо» адлюстравана «сапраўднае паучэцкае нацыянальнае годнасці, сапраўднае духоўнае аблічча беларусаў». Але нельга толькі гэтым абмяжоўваць асноўны сэнс твора, асноўную ідэю драмы. «Раскіданае гняздо» — гэта перш за ўсё сацыяльная драма. У ёй надзвычай востра пастаўлены і з рэвалюцыйна-дэмакратычных пазіцый вырашанае галоўнае пытанне буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі, пытанне раз'яднання краіны. Паучыць «нацыянальнае годнасці», «духоўнае аблічча беларусаў» раскрываюцца ў рэвалюцыйных імкненнях і барацьбе беларускага сялянства за «зямлю і волю».

Пры такім вузка-нацыянальным падыходзе да творчасці лепшых пісьменнікаў мінлага нельга выявіць і паказаць тое новае, арыгінальнае, што ўнеслі выдатнейшыя дзеячы беларускай нацыянальнай культуры ў скарбніцу сусветнай культуры.

Вузкі, нацыянальна-абмежаваны пункт гледжання асобных літаратуразнаўцаў у творчасці беларускіх пісьменнікаў вынікае з таго, што працэс развіцця беларускай культуры мінлага і грамадзянскай гісторыі Беларусі разглядаецца адарвана ад гісторыі Расіі і сусветнай гісторыі і ў першую чаргу адарвана ад развіцця рускай грамадскай думкі і перадавой рускай культуры.

Беларуская буржуазна-нацыяналістычная гісторыя зашуювала гістарычныя факты, якія гавораць аб вякіх гістарычных сувязях, саўрэдстве беларускага народа з вылікім рускім народам, нацыяналістычная літаратура сцвярджала, што беларуская літаратура заўсёды развілася ізалявана ад рускай культуры і на працягу ўсяго свайго гістарычнага развіцця нібыта знаходзілася пад уплывам феадальна-клерыкальнай, а затым буржуазнай заходне-еўрапейскай культуры. Яны распаўсюджвалі «тэорыю» аб заходне-еўрапейскіх вытоках і карніях беларускай літаратуры і мовы.

Перад нашымі літаратуразнаўцамі стаяць задачы грунтоўнага вывучэння і даследавання глыбокіх і жываторных гістарычных культурных сувязяў перадавых дзеячў беларускай культуры з рускай культурай, задачы выкрыцця шкоднай недаацэнкі агульнасці і гістарычных сувязяў культур гэтых двух братніх народаў.

Беларускія буржуазныя нацыяналісты заўсёды арыентаваліся на імперыялісты Захада, слугавалі ім, па-нявольніцку схільныя перад заходне-еўрапейскай буржуазнай культурай. Ва ўмовах Беларусі нізкапаказства перад Захадам, як правіла, арыганічна звязана з беларускім буржуазным нацыяналізмам.

Адной з адказаў задач савецкай літаратуры з'яўляецца паслядоўна і непрымаючы пераход ад пераважнага і непрымаючага барацьба супроць усіх і ўсякіх чаргў буржуазнай ізаляцыі і ў першую чаргу, супроць рэакцыйна-беларускага нацыяналізма ў літаратуры, гісторыка-літаратурнай навуцы, літаратурнай крытыцы і мастацкай літаратуры.

На здымку (злева направа): нар. арт. Б. С. С. Р. Ц. Сягейчык у ролі сьнятару Лянджана і засл. арт. БССР Я. Радзюлоўска ў ролі Алісы (Глыбокія карэні) ў тэатры імя Якуба Коласа.

прынцыповыя розніцы паміж рэвалюцыйна-сялянскім і пралетарскім дэмакратызмам.

З антыгістарычнага, антыдэмакратычнага падыходу да ідэй патрыятызма вынікаюць памылковыя сцвяржэнні асобных літаратуразнаўцаў аб непарунай лініі развіцця ідэй патрыятызма ва ўсёй беларускай літаратуры, пачынаючы ад Скарыны і амаль да нашых дзён. З прычыны гэтага не толькі механічна атосамліваецца патрыятызм, скажам, Марцінкевіча і Вагужычы, а нават у пасобных выпадках буржуазны нацыяналізм выдаецца за патрыятызм, і Алякс Гарун абшчыраецца «шчырым беларускім патрыятам».

Савецкі патрыятызм — патрыятызм новага, вышэйшага тыпу, які развіваецца на базе сацыялізма.

У савецкім патрыятызме гарманічна спалучаецца ўсё самае лепшае і перадавое ў нацыянальных традыцыях кожнага народа з агульнымі жывымі ітарэсамі ўсіх працоўных Савецкага Саюза. Сацыялістычная рэалізацыя развівае лепшыя рысы ў нацыянальным характары ўсіх савецкіх народаў. Яна фармуе стварае новы савецкі нацыянальны характар.

Невыразнае ўсведамленне таго, што савецкі патрыятызм з'яўляецца патрыятызмам новага, вышэйшага тыпу, выяўляецца ў асобных літаратуразнаўцаў у тым, што яны не бачаць розніцы, напрыклад, паміж дакастрычніцкім патрыятызмам Я. Купалы, Я. Коласа, З. Бядулі і савецкім патрыятызмам гэтых пісьменнікаў, які прасякае іх дзейнасць і творчасць савецкага часу.

Паучыць гарачай любоў да сваёй радзімы ў дакастрычніцкіх творах Я. Купалы непаруна звязана з глыбокай нянавісцю да тагочаснага дзяржаўнага ладу, з аб'яўленай крытыкай і рэвалюцыйным адваеднем тагочаснай капіталістычнай рэалізацыі.

Новая якасць патрыятызма Я. Купалы як савецкага пісьменніка абумоўлена сацыялістычнай сапраўднасцю. Новая якасць патрыятызма Я. Купалы выяўляецца ў прычыновах новых адносін і поглядах на жыццё, у прычыновах новай якасці яго светапогляда як пісьменніка сацыялістычнага рэалізма. Сацыялістычны светапогляд даваў яму невычарпальна і неабмежавана мачынасць глыбокага адлюстравання вялікай сацыялістычнай праўды жыцця. Паучыць любоў да радзімы ў Янкі Купалы як савецкага пісьменніка-патрыята непаруна звязана з палымным сцвярджэннем і абаронай новых сацыялістычных адносін. Яго творчасць прасякнута радасным усведамленнем велічы сваёй сацыялістычнай Радзімы, гераічнага савецкага народа, гордасцю за шчаслівы лёс савецкіх людзей, за сусветна-гістарычнае поспехі краіны сацыялізма, за найвышэйшы заслугі савецкага народа перад чалавечым. Патрыятычныя паучы Я. Купалы — савецкага мастака не абмяжоўваюцца любоўю толькі да роднай Беларусі і беларускага народа. Яны ўключылі ў сабе гарачую і чыстую любоў савецкага патрыята да братніх народаў Савецкага Саюза. Паст ўсведамляе Савецкую Беларусь як неадлучную частку вялікай Савецкай Радзімы. Паучыць патрыятызма Купалы прасякнута ідэямі сталінскай дружбы народаў, прасякнута ідэямі сапраўднага інтэрнацыяналізма.

Антыгістарычны падыход да пытанняў дэмакратызма, гуманізма, патрыятызма і г. д. хавае ў сабе неясасць сапваэння на антынавуковы, антымарксісцкі пазіцыі пры тлумачэнні творчасці пісьменнікаў і працэсу развіцця беларускай літаратуры.

Правільны падыход да літаратурнай спадчыны мінлага мае вядлікае значэнне ў сфэры выхавання савецкага патрыятызма.

Марксісцка-ленінскае тэорыя ўзбройвае нас правільным разуменнем таго, як трэба крытычна ацэньваць літаратурную спадчына і мінлага. «Гісторыю, — вучыць нас таварыш Стадін, — нельга ні палішаць, ні пагаршаць». Толькі з пазіцыі марксізма-ленінізма магчыма правільна зразумець жыццё і дзейнасць выдатных людзей мінлага і праўдліва ацаніць іх сілу і веліч, іх слабасці і памылкі.

У асобных літаратуразнаўцаў выявіўся аднабок і падыход да ацэнкі пісьменнікаў. Гэта відаць з таго, што падкрэслваюцца толькі станоўчыя бакі і зьмяшчаюцца іх слабыя бакі, памылкі і недахопы.

Нашы літаратуразнаўцы і крытыкі любяць «спаруляць гісторыю». Памылкі і недахопы творчасці выдатных пісьменнікаў мінлага ператвараюцца пад іх ірмом у станоўчыя бакі. Гаварыць аб недахопах класікаў літаратуры яны лічач вылікім грахам.

Крытык Л. Фігелюва ў сваім артыкуле «Змітрок Бядуля» адзначае, што «сум, расчараванасць, незадаволенасць і адчай, імкненне эстэтызаваць свет — уласцівы большасці ірмійскі імпрэсіў С. Бядулі дакастрычніцкага часу. Аднак, замест таго, каб правільна вытлумачыць слабыя бакі ранней творчасці пісьменніка, яна пачынае «давадзіць», што пэсімізм Бядулі — не ўпаднікі пэсімізм, што гэта пэсімізм «добрага» асобнага гатунку. Такім чынам, недахопы творчасці буйнага пісьменніка ператвараюцца ў сваю супроцьлегласць, чым скажаецца гістарычная праўда, прыняжаецца веліч і значэнне таго здаровага, каштоўнага і прагрэсівага, што маецца ў дакастрычніцкай спадчыне З. Бядулі.

М. Ларчанка «падарбоўвае» творчасць Ал. Гаруна, выдае яго як «гарачага патрыята».

Алякс Гарун з'яўляўся актыўным членам контррэвалюцыйнай «Беларускай рады», ён быў рэдактарам органа беларускай контррэвалюцыі — «Беларускага шляху», ісаў контррэвалюцыйнага адоўж і выступыў з контррэвалюцыйнымі прамовамі.

М. Ларчанка скажае факты. Ён сцвярджае, што «Гарун у перыяд нямецкай і польскай акупацыі заставаўся пасіўным, амаль нічога не пісаў, а калі і пісаў, дык зусім баскрыўдныя рэчы, у якіх не было

В. БАРЫСЕНКА

Народнасць творчасці лепшых прадстаўнікоў беларускай літаратуры мінлага трэба бачыць у тым, што ў іх мастацкіх творах глыбока-рэалістычна адлюстраваны істотнейшыя бакі і працэсы рэалізацыі, выяўлены надзвычайна ітарэсныя многамільённых народных мас, іх думы і спадзяванні. Народнасць лепшых пісьменнікаў мінлага выяўляецца ў іх духоўнай сувязі з жывым і барацьбой народа, у іх палымным рэвалюцыйным адваедненні свету гвалту і прымусу.

На валькі жаль, асобныя літаратуразнаўцы і крытыкі ўжываюць разуменне народнасці ў дачыненні да пісьменнікаў мінлага ў сэнсе бюкласавасці. Гэтым самым сцвярджаюць або зашуюваюцца супярэчнасці і антаганізм унутры «простага народа» ва ўмовах класавога грамадства.

У многіх артыкулах, прысвечаных творчасці Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча і надрукаваных за апошні час у нашых часопісах («Полымя», «Беларусь»), праводзіцца правільная думка аб народнасці пазыў Я. Купалы і Я. Коласа, але не заўсёды паслядоўна праводзіцца прыняцц класавога аналізу мастацкай творчасці народных паэтаў.

Дакастрычніцкая творчасць Я. Купалы і Я. Коласа адзначана рысамі народнасці. Але гэта зусім не азначае, што творчасць Я. Купалы і Я. Коласа напіла бюкласавы характар, што народныя паэты не адлюстравалі і не выяўлялі ў сваёй пазыў ітарэсаў пэўных грамадскіх класаў.

Вядома, што Я. Купала і Я. Колас выступалі ў дакастрычніцкай літаратуры, як выразнікі ітарэсаў, дум і настроў, надзей і спадзяванняў найшырэйшых пласцоў беларускага сялянства.

Нельга механічна атосамліваць характар народнасці дакастрычніцкай творчасці Я. Купалы і Я. Коласа з народнасцю іх творчасці савецкай пары. Творчасць Я. Купалы і Я. Коласа савецкага часу набывае новую якасць, абумоўлена сацыялістычнай рэалізацыяй, сацыялістычным светапоглядам пісьменнікаў. Я. Купала і Я. Колас становяцца пісьменнікамі сацыялістычнага рэалізма. Народнасць іх пазыў набывае новую якасць, новы сацыялістычны змест, і выяўляецца, перш за ўсё, у большэвіцкай партыйнасці.

Паслядоўнае правядзенне прычына партыйнасці ў літаратуразнаўстве патрабуе дасканалага канкрэтна-гістарычнага аналізу класавога зместу літаратурных з'яў, высвятлення ідэйнай сутнасці і мастацкіх асаблівасцяў творчасці пісьменнікаў, і глыбокага раскрыцця значэння і ролі яго творчасці ў барацьбе грамадскіх класаў ва розных этапах гісторыі.

Непаслядоўнае правядзенне прычына партыйнасці ў літаратуразнаўстве няўжывана відаць да аб'ектыўнасці, да антынавуковых, суб'ектыўнісцкіх ацэнак літаратурных працэсаў і з'яў.

Некаторыя нашы літаратуразнаўцы і крытыкі, заняўшы канкрэтна-гістарычны і класавы прыныш у гісторыі літаратуры, саслізаюць на пазіцыі аб'ектыўнісцкага эмпірычнага апісання літаратурных з'яў.

Глыбокі навуковы аналіз аб'ектыўных сацыяльна-гістарычных умоў, якія вызначылі характар і своеасаблівасць той або іншай літаратурнай з'яў, падмаіаецца абстрактнымі і часам бытажнымі, скупымі дэведкамі аб асобных гістарычных падзеях. Гэтыя так званыя «экскурсы» ў гісторыю выгладжаюць як вонкавы сацыялагічны прывесак да літаратурнага аналізу.

Гэтымі сур'ёзнымі недахопамі адзначаюць многія артыкулы нашых літаратуразнаўцаў.

У праграме па беларускай літаратуры для 8 класа сярэдняй школы (выд. 1946 г.) характарыстыка эпохі буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі на Беларусі абмяжоўваецца літаральна трыма радкамі: «Уздым рэвалюцыйнага руху ў Расіі 1901—04 гг. Уздым нацыянальна-вызваленчага руху на Беларусі. Газеты «Наша ніва» і «Наша доля»».

Адсутнасць дыялектычнага, канкрэтна-гістарычнага падыхода да пытанняў дэмакратыі, да пытанняў дэмакратызма прыводзіць да страты розніцы паміж ступенямі і характарам дэмакратызма пісьменнікаў мінлага, а часамі і да атосамлівавання буржуазнай і пралетарскай дэмакратыі.

Агульнавядома, што адзіна паслядоўным і вышэйшым тыпам дэмакратызма з'яўляецца пралетарскі дэмакратызм. Крытык Ул. Агявіч прытрымліваецца іншага погляду. «Аднак, вышэйшая форма, — сцвярджае крытык Агявіч, — рэвалюцыйнага дэмакратызма знайшла сваё найбольш глыбокае і поўнае выяўленне ў літаратурнай творчасці Я. Купалы і Я. Коласа. Плёны пачатак творчага развіцця гэтых двух паэтаў ажыра і супадае з той другой эпохай, якая была «прыраджэннем» краху капіталізма».

У тую «другую эпоху», якая была «прыраджэннем краху капіталізма», Я. Купала і Я. Колас з'яўляліся песьнямі рэвалюцыйнай сялянскай дэмакратыі. Вышэйшая форма «рэвалюцыйнага дэмакратызма» ёсць сацыялістычная дэмакратыя, якая сапраўды знайшла сваё «глыбокае выяўленне» ў творах Я. Купалы і Я. Коласа савецкага часу, а не ў творчасці дакастрычніцкай пары, як гэта сцвярджае аўтар артыкула. Неправданае сцвяржэнне Ул. Агявіча, па сутнасці, не можа не весці да сцёрвання

ранска-сантыментальнай літаратуры. Ён правільна вызначыў сацыяльную сутнасць гэтай літаратуры. Вагужычы змагаўся за стварэнне рэалістычна-дэмакратычнай і сапраўды нацыянальнай беларускай мастацкай літаратуры.

Вершы П. Бахрыма, ананімныя лірычныя вершы і «Гутаркі» такога тыпу, як «Вясна, годад, перапаала», «Багач», «Гутарка Дашыля са Сцяпанам», «Гутарка Кузьмы з Апанасам», «Вось цяпер які люд стаў» і многія іншыя складалі пачатак прагрэсіва-рэалістычнага напрамку ў новай беларускай літаратуры. Крыху пазней гэты напрамак разгарнуўся ў творчасці Ф. Вагужычы і яго паслядоўнікаў. Прагрэсіўны кірунак беларускай літаратуры XIX стагоддзя мацнеў і плённа развіваўся пад уплывам прагрэсіўных і дэмакратычных палыў рускай літаратуры.

Пісьменнікам, прадстаўнікам рэалістычна-дэмакратычнай літаратуры, супроцьстаць кансерватыўны і ліберальны дваранскі пісьменнік — Я. Чапот, Д.-Марцінкевіч, а пазней Арлоўскі, Ельскі, ананімныя творы тыпу «Крыўда і праўда», «Прамова староюйтэ» і г. д.

Гісторыка-літаратурныя факты, такім чынам, ушчыт разабюць нацыяналістычную версію аб «адзінай плыні» развіцця так званай новай беларускай літаратуры.

У артыкуле «Янка Купала — вялікі асветнік» М. Ларчанка ўсіх пісьменнікаў XIX стагоддзя абшчырае выдатнымі асветнікамі.

У артыкулах М. Ларчанкі пастаўлены побач Д.-Марцінкевіч і Вагужычы, рэакцынер Аляксандр Ельскі і рэвалюцыянер К. Каліноўскі, як «выдатныя асветнікі».

Вось якім спосабам уставаўляецца адзіна дэмакратычная лінія развіцця беларускай літаратуры, пачынаючы ад Ф. Скарыны і да Я. Купалы.

Буржуазна-нацыяналістычныя літаратары называлі беларускую літаратуру «нашаніўскага» перыяду «народна-музыкай». Яны адмаўлялі навунасць у ёй класавай барацьбы. Гэтая нацыяналістычная «тэорыя» аб нашаніўскай літаратуры мае волгукі ў асобных працах нашых літаратуразнаўцаў.

У артыкуле «Янка Купала — рэдактар «Нашай нівы»» Юл. Пшыркоў ставіцца да «нашаніўскай» літаратуры, як да літаратуры «адзінай» па сваёй ідэйнай накіраванасці.

«Пісьменнікі, — гаворыць Юл. Пшыркоў, — што групаваліся вакол газеты, імкнуліся стварыць народную літаратуру, тую літаратуру, якая-б выказвала думкі і паучыць народа, яго мары, веру і ўпэўненасць у лепшае будучае».

Юл. Пшыркоў не заўважае працэса размежавання сярод нашаніўскіх пісьменнікаў, які выразна вызначыўся ў эпоху рэакцыі, што надыйшла пасля паражэння рэвалюцыі 1905—07 г. г. Ён не заўважае і праўд класавай барацьбы ў беларускай літаратуры «нашаніўскага» перыяду.

Пачатак XX стагоддзя або так званы «нашаніўскі» перыяд з'яўляецца адным з цікавых этапаў у гісторыі беларускай літаратуры.

Я. Купала і Я. Колас становяцца на чале рэвалюцыйна-дэмакратычнай літаратуры. Іх пазыў фармавалася і развівалася пад уплывам ідэй і творчасці заснавальніка пралетарскай літаратуры А. М. Горькага.

Рэвалюцыйна-дэмакратычны рэалізм становіцца галоўным кірункам у беларускай літаратуры эпохі буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі. Ён пакладваў сабе дарогу ў барацьбе з натуралізмам, нацыяналістычнымі рамантамі і сімвалізмам, якія мелі месца ў беларускай літаратуры «нашаніўскага» перыяду.

Такія «нашаніўцы», як Я. Купала, Я. Колас, Цётка і інш., сапраўды імкнуліся стварыць літаратуру, якая-б «выказвала думкі і паучыць народа». І яны стварылі такую літаратуру.

Але сярод «нашаніўцаў» былі і такія пісьменнікі і публіцысты, як А. Гарун, М. Арал, А. Навіна, Власт і іншыя, якія таксама імкнуліся стварыць літаратуру. І яны сапраўды яе стварылі. Гэта была буржуазна-нацыяналістычная літаратура, найбольш тыповым прадстаўніком якой з'яўляўся Алякс Гарун.

У творчасці А. Гаруна найбольш поўна выявіўся настроі і імкненні беларускай буржуазнай нацыяналістычнай інтэлігенцыі. Рэакцыйная нацыяналістычная рамантажыка А. Гаруна скіроўвала ўвагу працоўных мас ад сацыяльных пытанняў, ад пытанняў класавай барацьбы.

Ідэйна-творчыя і класавыя пазіцыі Я. Купалы, Я. Коласа — з аднаго боку і Алякс Гаруна — з другога, вельмі розніліся. Юл. Пшыркоў, наперакор ісціне, залічвае А. Гаруна да «купалаўскага» напрамку ў літаратуры.

Заняўшы леныска-сталінскае палажэнне аб барацьбе двух культур унутры класавога грамадства, асобныя літаратуразнаўцы прыходзяць да адмаўлення складанасці і супярэчлівасці гістарычнага шляху развіцця беларускай літаратуры ў мінлым. Не пераадоўлены да канца хлуслівай тэорыі «адзінай плыні», асобныя літаратуразнаўцы міжвольна становяцца на шлях усхвалена і ізаляцыі рэакцыйных пісьменнікаў мінлага (А.

ПАСПЯХОВА ВЫПРАЎЛЯЕМ НЕДАХОПЫ ў СВАЁЙ РАБОЦЕ

Газета «Літаратура і мастацтва» ў раздэ сваёй артыкулаў указвала на буйныя недахопы ў рабоце Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР. Гэтыя хібы адзначае і артыкул тав. Александровскага пад назвай «Работу Кіраўніцтва па справах мастацтва — на ўзровень новых задач», змешчаны ў № 42 ад 18 кастрычніка 1947 г. Гэты артыкул зусім правільна звяртае ўвагу на буйныя дасягненні ў развіцці Беларускага мастацтва і на рад буйных недахопаў, якія мелі месца ў рэпертуары нашых тэатраў і якія рэзка асуджаны пастановай ЦК КП(б) аб выкананні тэатрам БССР пастанова ЦК РК(1)0 — «Аб рэпертуары драматычных тэатраў і мерах па яго паліпшэнню». У рэпертуары тэатраў былі п'есы, нізкія паводле сваёй ідэйнай і мастацкай якасці, творы замежных аўтараў незаслужана звылі месца ў рэпертуары для лепшых твораў рускай драматургічнай і музычнай класіцы, што заваявалі сусветную славу, і лепшых сучасных савецкіх п'ес. Здаралася, што пры пастановцы таго ці іншага спектакля кіраўніцтва тэатраў лічыліся не столькі з інтарэсам працоўных, ідэйным выхаваннем якіх закліканыя займацца нашы тэатры, колькі з інтарэсам некалькіх вядучых актараў таго ці іншага тэатра.

На рэпертуары тэатраў адбілася і тая акалічнасць, што некаторая частка нашых творчых работнікаў не пазнавалася ад такога буйнага перажытку мінулага ў свядавец, якім з'яўляецца рэвалюцыя перад ішаземшчынай. У рэпертуары тэатраў оперы і балета творы замежных аўтараў амаль зусім выцесілі рускую класіку. Гэтым можна вытлумачыць і той факт, што вядучыя тэатры адзначалі свае юбілейныя спектаклі паводле твораў замежных аўтараў. Кіраўніцтва тэатраў оперы і балета, адзначаючы юбілей нашай выдатнай артыстка Л. П. Александровскай, таксама вырашыла «адзвіць свет» ішаземшчынай оперы, выдаваўшы на яе пастановку больш 500 тысяч рублёў. Наогул, было модным на спектаклі замежных аўтараў траціць у 5—6 разоў больш сродкаў, чым на пастановку сучасных савецкіх спектакляў. Сярэдняе выдатнае зарплата актараў некаторых рэжысёраў чамусьці заўсёды апынулі ў акаміт і сафіянаў ооты, будавалі на сцэне казачныя палацы.

Калектыву Юрэйскага тэатра БССР яшчэ не так даўно ствілі шкідуючы п'есу Гадзіна «Музыкант», у якой усхвалялася прадажная, літвая амерыканская дэмакратыя, а сама Амерыка, захавалася нявольніцтва, малявалася як квітнеючы сад.

У нашых музычных вучылішчах і школах, дзі і ў самой кансерваторыі, нярэдка неадпаведна пры навуцкім музыцы выкарыстанне твораў рускай музычнай класіцы і твораў лепшых савецкіх кампазітараў. Усё гэта — вядомае рабалецтва перад ішаземшчынай, якое з'яўляецца аднакай невучтва.

Буйным недахопам у рэпертуары тэатраў Беларусі з'яўлялася зусім неадпаведная колькасць п'ес. Гэтыя недахопы рэпертуара нашых тэатраў выпраўлены. У рэпертуары амаль усіх нашых тэатраў абсалютна пераважаюць спектаклі на сучаснай савецкай тэме, а адсюль невымяральна вырасла і роля нашых тэатраў у справе ідэйнага выхавання працоўных.

Тэатры рэспублікі выканалі свае абавязкі па дастойнай сустрэчы 30-й гадавіны Вялікага Кастрычніка. Тэатры оперы і балета паставілі адразу дзве оперы — «Алеся» і «Кастусь Кадзюшкі» і гэтым адказаў на клопаты партыі і ўрада аб развіцці Беларускага мастацтва.

У гэтай сувязі трэба сказаць, што заява тав. Александровскай аб тым, што работнікі Кіраўніцтва па справах мастацтва не бываюць у тэатрах у той час, як у тэатрах узніклі складаныя ідэйна-творчыя пытанні, не адпавядае сапраўднасці. Часам і работнікам Кіраўніцтва цяжка ўгадаць, калі ў тым ці іншым тэатры ўзнікне складанае пытанне. У такіх выпадках не цяжка знайсці дарогі і ў Кіраўніцтва.

За апошні час удалося значна палепшыць рэпертуар нашых тэатраў і за лік пастановкі сучасных беларускіх савецкіх твораў. Вельмі добрым пачаткам з'явіліся спектаклі «Канстанцін Заслонаў» у тэатры імя Янкі Купалы. Гэты спектакль з поспехам паставілі ўжо Пінскі і Магілёўскі абласныя тэатры.

Тэатр Музкамеды БССР паставіў спектакль «Песня Берасіны» паводле лібрэта В. Барсевич і К. Цітова, музыку для якога напісаў старэйшы беларускі кампазітар М. Чуркін.

Ужо ў бліжэйшай паўгода творы беларускіх пісьменнікаў зоймуць варты месца ў рэпертуары тэатраў БССР. Вядлікі матэрыял даў нам рэспубліканскі конкурс на лепшую сучасную савецкую п'есу.

Усёго на конкурс паступіла 71 п'еса — на рускай, беларускай і украінскай мовах. Большасць п'ес напісана на тэме Вялікай Айчыннай вайны і партызанскага руху ў Беларусі і гераічнай барацьбы працоўных Беларусі за аднаўленне народнай гаспадаркі і культуры ў пасляваенны перыяд.

П'еса Ф. Краўчанкі «Гарачае лета», што паступіла на конкурс, была перададзена на разгляд журы Усесаюзнага конкурсу і атрымала трэцюю ўсеагульную прэмію. Пастановай журы трэці рэспубліканскай прэміі ў памеры 15 тысяч рублёў кожная прысуджаны: Ц. Крысько — аўтару п'есы «На вялікай дарозе», В. Палескаму — аўтару п'есы «Песня нашых сэрцаў» і Ю. Рудзько — аўтару п'есы «Дарагі годзе».

Журы прысудзіла заахвочвальныя ўзнагароды ў памеры 513 тысячы рублёў кожнай М. Клімковіч — аўтару п'есы «Уся ўлада Советам», Т. Пінжукінай — аўтару п'есы «Каменні Сестаполя», К. Губарэвічу і І. Дорскаму — аўтарам п'есы

Начальнік Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР
П. ЛЮТАРОВІЧ

«Цэнтральны ход», В. Галаўчынер — аўтару п'есы «Да вяршыняў», І. Ісачанка — аўтару п'есы «Лыжы», А. Уссу — аўтару п'есы «Юношчы і дзяўчаты», Р. Шырма — аўтару п'есы «Заглынула сонца і ў наша ваконца», Л. Максіму — аўтару п'есы «Усходзі ішчацка», А. Машу — аўтару п'есы «Іа-студленне працягваецца» і А. Чарнушэвічу — аўтару п'есы «Шукальнікі высоці».

Улічваючы, што п'есы, якім прысуджаны заахвочвальныя ўзнагароды, побач са станоўчымі якасцямі маюць істотныя недахопы, журы рэкамендуе аўтарам працягваць работу над імі ў адпаведнасці са зробленымі ўказаннямі.

Акрамя таго, пастановай журы 25 п'ес рэкамендуе Саюзу савецкіх пісьменнікаў БССР і Кіраўніцтва па справах мастацтва для аказання творчай дапамогі іх аўтарам і для арганізацыі далейшай работы драматургаў з тэатрамі.

Лепшыя п'есы, якія паступілі на конкурс, перададзены тэатрам і ўключаюцца ў рэпертуарныя планы. Ужо ў першай палове 1948 г. тэатры БССР паставяць новыя арыгінальныя беларускія драматургічныя творы. Адзін толькі беларускі Дзяржаўны тэатр імя Янкі Купалы ў першым паўгоддзі 1948 г. паставіць чатыры спектаклі на сучаснай савецкай тэме паводле п'ес: «Мужнасць» К. Крапіва, «Смяя Волжыных» Л. Рахленкі, «Дарагі годзе» Ю. Рудзько і «Песня нашых сэрцаў» В. Палескага.

Тэатр імя Якуба Коласа ўжо распачаў работу над п'есай К. Гузаравіча і І. Дорскага — «Цэнтральны ход». Пінскі абласны тэатр тэатр ставіць п'есу І. Ісачанкі «Лыжы», п'есу Т. Пінжукінай «Каменні Сестаполя», а таксама п'есу Л. Рахленкі «Смяя Волжыных» ставіць Гродзенскі абласны драматычны тэатр; п'есу Ц. Крысько «На вялікай дарозе» паставіць Баранавіцкі абласны тэатр.

Не лішне дадаць, што новыя творы для нашых тэатраў ішчуць пісьменнікаў М. Клімковіч, П. Глеба, А. Кучар, І. Гурскі, Ц. Кавалеў і іншыя. У беларускую драматургію прыходзяць новыя творчыя кадры, узабагачаючы вялікім творчым вопытам.

Адкрыццё ў 1948 годзе новых беларускіх драматычных тэатраў у Гомелі і Полацку даць нам яшчэ большы магчымасці для пастановкі арыгінальных беларускіх п'ес. У 1948 годзе будуць паставлены і некаторыя з тых п'ес беларускіх драматургаў, якія ўжо ішлі ў нашых тэатрах, заваявалі сабе заслужаную славу і без усялякіх падстаў увапілі ў рэпертуары. Тэатр імя Я. Коласа і тэатр імя Ленінскага камсомола Беларусі паставяць «Крыжы» К. Чорнага, Пінскі абласны тэатр ставіць спектакль паводле п'есы К. Крапіва «Партызаны», Магілёўскі абласны тэатр на рускай мове паставіць п'есу Я. Купалы «Раскіданае гняздо».

Трэба ўсё-ж падкрэсліць, што ў нас ёсць яшчэ тэатры і, асабліва, асобныя рэжысёры і пастаноўшчыкі, якія абыякава, а то і з некаторай занявагай ставяцца да пастаноўкі новых беларускіх п'ес. Гэта можна вытлумачыць тым, што некаторыя рэжысёры проста бяцка адкасілі і імкнуцца захавача сваю рэжысёрскую рэпутацыю так званай «апрабраванай» п'есай. У гэтай сувязі зусім правільна ўзмае рад пытанні Ул. Няфёд у сваім артыкуле «Скончыць з абыякавым адносінам тэатраў да беларускай п'есы».

Трэба ўсё-ж падкрэсліць, што ў нас ёсць яшчэ тэатры і, асабліва, асобныя рэжысёры і пастаноўшчыкі, якія абыякава, а то і з некаторай занявагай ставяцца да пастаноўкі новых беларускіх п'ес. Гэта можна вытлумачыць тым, што некаторыя рэжысёры проста бяцка адкасілі і імкнуцца захавача сваю рэжысёрскую рэпутацыю так званай «апрабраванай» п'есай. У гэтай сувязі зусім правільна ўзмае рад пытанні Ул. Няфёд у сваім артыкуле «Скончыць з абыякавым адносінам тэатраў да беларускай п'есы».

Трэба ўсё-ж падкрэсліць, што ў нас ёсць яшчэ тэатры і, асабліва, асобныя рэжысёры і пастаноўшчыкі, якія абыякава, а то і з некаторай занявагай ставяцца да пастаноўкі новых беларускіх п'ес. Гэта можна вытлумачыць тым, што некаторыя рэжысёры проста бяцка адкасілі і імкнуцца захавача сваю рэжысёрскую рэпутацыю так званай «апрабраванай» п'есай. У гэтай сувязі зусім правільна ўзмае рад пытанні Ул. Няфёд у сваім артыкуле «Скончыць з абыякавым адносінам тэатраў да беларускай п'есы».

Трэба ўсё-ж падкрэсліць, што ў нас ёсць яшчэ тэатры і, асабліва, асобныя рэжысёры і пастаноўшчыкі, якія абыякава, а то і з некаторай занявагай ставяцца да пастаноўкі новых беларускіх п'ес. Гэта можна вытлумачыць тым, што некаторыя рэжысёры проста бяцка адкасілі і імкнуцца захавача сваю рэжысёрскую рэпутацыю так званай «апрабраванай» п'есай. У гэтай сувязі зусім правільна ўзмае рад пытанні Ул. Няфёд у сваім артыкуле «Скончыць з абыякавым адносінам тэатраў да беларускай п'есы».

Трэба ўсё-ж падкрэсліць, што ў нас ёсць яшчэ тэатры і, асабліва, асобныя рэжысёры і пастаноўшчыкі, якія абыякава, а то і з некаторай занявагай ставяцца да пастаноўкі новых беларускіх п'ес. Гэта можна вытлумачыць тым, што некаторыя рэжысёры проста бяцка адкасілі і імкнуцца захавача сваю рэжысёрскую рэпутацыю так званай «апрабраванай» п'есай. У гэтай сувязі зусім правільна ўзмае рад пытанні Ул. Няфёд у сваім артыкуле «Скончыць з абыякавым адносінам тэатраў да беларускай п'есы».

Пімен ПАНЧАНКА

ХТО ВАРЫЦЬ ЧАРПАКОМ ВЯЧЭРУ?

Ёсць нешта нахатал гудзі. Адзін чытае які-небудзь верш ці ўрывае з апалядана, ці проста цікавую думку альбо афарызм і пытае: «Чыя гэта радкі? Хто гэта сказаў?» Я таксама прывяду ўрыўкі з вершаў:

«Рад у рад,
Акурят,
У накат, у накат,
Строй на строй,
Слой на слой
Сілі мы над ракой,
Мы закавалі пошасць гдымба
Каля Волгі шырокай».

***

«І як-жа кончыць гэты сква
Пра наш калгас,
Пра іх калгас,
Калі цыпер у ранні час
Да родных хат,
Акурят,
Ракою човен едзе,
А ў чоўне тым суседзі».

Ітак, чыя гэта радкі? Людзі, якія больш уважліва сочаць за маладой беларускай паэзіяй, скажуць: гэтыя вершы належаць яму Антона Явелевіча. Між тым, яму належыць толькі другая вытрымка, а першую мы выпісалі са зборніка юрэйскага савецкага паэта М. Грубіяна «Сядамі вайны», які нядаўна вышаў у перакладзе на беларускую мову. Можна Грубіяна што-кольвек запачыць у Явелевіча? Не, справа не ў запачычанні, бо ў пачатку кніжкі мы чытаем: «Пераклад з юрэйскай мовы Антона Явелевіча». Але пра гэта крыху ніжэй...

У нашай краіне справе перакладу твораў з аднай мовы на другую аддаецца вялікая ўвага. Творы класікаў марксізма-ленінізма выдаюцца на ўсім мовах народаў Савецкага Саюза. Мы чытаем беларускую Пушкіна і Маякоўскага; Шаўчэнка і Купалю можна прачытаць на грузінскай і казахскай мовах, а Руствелі

Ёсць, на жаль, і такія драматургі, якія лічаць, што яны могуць абажавацца чарнавіком, накідаюць п'есу, добрай аўтарскай думкай, а астатняе ўжо справа тэатра. Практыка паказала, што актыўнае творчае супрацоўніцтва тэатраў і драматургаў прыводзіць да добрых вынікаў тады, калі драматург нясе ў тэатр не думку, не фрагменты, а п'есу як закончыты літаратурны твор.

У артыкуле Л. Александровскай зусім правільна ўказваецца на тое, што яшчэ слаба працуе апарат Кіраўніцтва па справах мастацтва і што я, як начальнік Кіраўніцтва, недастаткова канкрэтна кірую ўстановамі мастацтва, але, вядома, недахопы заключаюцца не ў тым, што Кіраўніцтва не ўключыла ў праграму канцэрта, прысвечанага 30-годдзю Вялікага Кастрычніка ў Вялікім тэатры г. Масквы, выканаўцаў і асобныя калектывы, у тым ліку і танец «Лявоніха» ад Беларусі. Нам не дадзена такое права і, акрамя таго, праграма канцэрта была запоўнена лепшымі выканаўцамі сталіцы. Наша-жа беларуская «Лявоніха» выйшла ўжо далёка за межы Беларусі і не з'яўляецца рэдкім і навіной для масквітаў. Яе вельмі часта выконвае лепшыя танцавальныя выканаўцы пастаноўшчыка танцаў тав. Майсеева. Мы лічым, што танцацэля, у гэты час на ўзроўні «Лявоніха», якая прагрымела ў перыяд дэкады Беларускага мастац-

Ад рэдакцыі

Друкуючы артыкул Начальніка Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР тав. П. В. Лютаровіч, рэдакцыя газеты адзначае, што побач з правільным аналізам асобных бакоў работы ўстаноў мастацтва рэспублікі ў артыкуле вылучылі імкненне тав. Лютаровіча заахвочваць істотныя збы як у рабоце Кіраўніцтва, так і асобных тэатраў і канцэртных устаноў.

Іа-першае, тав. Лютаровіч выяўляе недастатковае веданне сапраўднага становішча па стварэнні арыгінальнага беларускага рэпертуара ў тэатрах, інакш-бы ён так антымстычна не заявляў, што «ўжо ў бліжэйшай паўгода творы беларускіх пісьменнікаў зоймуць варты месца ў рэпертуары тэатраў БССР».

Прайшло ўжо 9 месяцаў з часу пастановкі тэатрам імя Янкі Купалы спектакля «Канстанцін Заслонаў», а на сцэне беларускіх драматычных тэатраў не з'явілася наводнай новай беларускай п'есы. Сідны асобныя тэатры, такіх як тэатр імя Якуба Коласа, не бачылі ўжо беларускіх савецкіх п'ес больш за тры гады. Дзі і цяпер ніводнай беларускай п'есы не ставіцца яшчэ, а ўсё знаходзіцца ў стадыі бясконных «дапрацовак».

Кіраўніцтва па справах мастацтва не паклапацілася нават аб тым, каб прэзюраванія журы (пад старшынствам тав. Лютаровіча) п'есы былі ўключаны ў рэпертуарны план. Так, у рэпертуары рэспубліканскіх тэатраў мы не бачым п'есы Ц. Крысько «На вялікай дарозе». Што ўжо гаварыць аб астатніх п'есах! Для характарыстыкі бізяддзя, якое існуе ў Кіраўніцтве ў справе планавання рэпертуара, можна прывесці такі факт, што тэатр імя Янкі Купалы працуе адразу над

тва ў Маскве ў 1940 годзе — гэта не значыць стаяць на ўзроўні тых новых задач, якія паўстаюць перад нашай беларускай хараграфічнай культурай.

Зусім няправільна і заявы тав. Александровскай аб расфарміраванні квартэта цымбалістаў, таму што ніхто і ніколі яго не расфарміроўваў.

Зусім правільна тав. Александровскай падкрэслівае той факт, што Кіраўніцтва па справах мастацтва, нашы тэатры і музычныя арганізацыі вельмі слаба звязаны з мастацтвам саюзных рэспублік.

Мы абавязаны шырока выкарыстоўваць вопыт, буйныя дасягненні ў галіне мастацтва, якія ёсць у іншых рэспубліках.

Лепшыя п'есы і музычныя творы, створаныя пісьменнікамі і кампазітарамі братніх рэспублік, павінны зрабіцца здабыткам і Беларускага народа.

Шырокае азнаямленне працоўных Беларусі з лепшымі дасягненнямі музычнай культуры братніх савецкіх рэспублік і, у першую чаргу, з лепшымі творамі рускай савецкай музычнай культуры — галоўная задача Беларускага рэспубліканскага, які зусім правільна ўказаў у артыкуле тав. Александровскай, працу яшчэ дрэнна і зусім не спраўляецца са сваімі задачамі.

Партыйная арганізацыя Кіраўніцтва па справах мастацтва абмеркавала артыкул тав. Александровскай, і цыпер калектыву Кіраўніцтва ліквідуе буйныя недахопы ў сваёй рабоце. І ў будучым трэба падваргаць рэзкі бальшэвіцкай прынцыповы крытыцы недахопы нашай работы. Без гэтай крытыкі мы не здолеем хутка рухацца наперад да новых дасягненняў у развіцці Беларускага савецкага мастацтва.

7 п'есамі, а тэатр імя Якуба Коласа — толькі над адной.

Аб наведанні тав. Лютаровічам становішча ў тэатрах сведчыць і тое, што ён залічае ў актыўнага рэпертуара спектакль музкамеды БССР «Песня Берасіны», які з прычыны хібнага лібрэта быў зняты пасля першага паказу.

Часам тав. Лютаровіч безапелляцыйна абяргае ўстаноўленыя агульнавядомыя факты. Ён, напрыклад, іша, што «зусім няправільным з'яўляюцца заявы тав. Александровскай аб расфарміраванні квартэта цымбалістаў, бо ніхто і ніколі яго не расфарміроўваў».

З тым, што «ніхто яго не расфарміроўваў» можна згадзіцца, але тым не менш, квартал не існуе, яго няма. З нашага пункту гледжання, справа не змянялася ад таго, што квартал перастаў існаваць, не будучы расфарміраваным.

Што датычыць некаторых другіх палажэнняў артыкула тав. Лютаровіча, дык у іх мы маем часам несур'ёзны падыход да жыцця нашага мастацтва.

Тав. Лютаровіч, напрыклад, раіць нашым тэатрам для вырашэння складаных ідэйна-творчых пытанняў у тым выпадку, калі работнікі Кіраўніцтва не ідуць у тэатры, ісі самі ў Кіраўніцтва. Вядома, калі Магамет не ідзе да гары, дык гара вымушана ісі да Магамета. Можна быць і так. Але ўсё-ж такі, ці не лепш самому Магамету-Лютаровічу пайсці да гары, тым болей, што гара гэтая тэатр, або другая ўстанова мастацтва, а значыць складаны арганізм з вялікім калектывам працоўнікаў.

Рана, яшчэ вельмі рана, таварш Лютаровіч гаварыць аб «паспяховым выпраўленні недахопаў у сваёй рабоце», як Вы пішыце ў пачатку свайго артыкула.

рэшце, усё высвятляецца — паэт гэта прысудзі і цыпер, працуючыся і знайшоўшы адказы на ўсе пытанні, жыць і здаровы ляжыць у пасцелі. Калі аўтар і сінтэзі сумоўны сон — гэта яго справа. Але навошта пра гэта раскаваць чытачу?

У вершы «Да сонца» паэт раскавае, як у несе вельмі хмарынка. Задашы ёй некалькі пытанняў, аўтар дацэтныч заклікае:

О, хмарынка, на бераг
На мой выльвай!
Для чаго-ж яна спатрэбілася паэту?
А вась для чаго:
...я ўскочу, я сяду ў цябе
на плячах;
Ты праз моры, праз бездны
Пракладвай мне шлях
і да сонца плавці
на сваіх парусах!

Так і ўяўляеш краваньны малюнак: здаравыя хлопчына сядзіць на плячах у беднай хмаркі і ліціць з невадомай мэтай да сонца... Гэтыя вершы гучаць парадыйна, ад іх вее пустатой.

Альбо вась з верша «У стэпе»:
Каласяна варты —
Палатка ля сада.
Ці спіць тут стары дзед,
Ці мо чарпаком
Ён варыць вячэру,
Сядзіць над катлом?
З галінак, з травінак
Вядзе ён гаворку,
Прыродзе ў душу ён
Пранікуў душой.
І коўсцік, і месяц,
І коўсцік зорку
Ён глядзіць любоўна
Мазольнай рукой.

Тут і ўяўляеш краваньны малюнак: здаравыя хлопчына сядзіць на плячах у беднай хмаркі і ліціць з невадомай мэтай да сонца... Гэтыя вершы гучаць парадыйна, ад іх вее пустатой.

Альбо вась з верша «У стэпе»:
Каласяна варты —
Палатка ля сада.
Ці спіць тут стары дзед,
Ці мо чарпаком
Ён варыць вячэру,
Сядзіць над катлом?
З галінак, з травінак
Вядзе ён гаворку,
Прыродзе ў душу ён
Пранікуў душой.
І коўсцік, і месяц,
І коўсцік зорку
Ён глядзіць любоўна
Мазольнай рукой.

Тут і ўяўляеш краваньны малюнак: здаравыя хлопчына сядзіць на плячах у беднай хмаркі і ліціць з невадомай мэтай да сонца... Гэтыя вершы гучаць парадыйна, ад іх вее пустатой.

Тут і ўяўляеш краваньны малюнак: здаравыя хлопчына сядзіць на плячах у беднай хмаркі і ліціць з невадомай мэтай да сонца... Гэтыя вершы гучаць парадыйна, ад іх вее пустатой.

КАМІТЭТ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАў БССР
з глыбокім жалем паведамляе аб смерці мастацкага кіраўніка Маскоўскага дзяржаўнага юрэйскага тэатра, лаўрата Сталінскай прэміі, народнага артыста СССР
Саламона Міхайлавіча МІХОЭЛСА
і выказвае спачуванне калектыву тэатра і сям'і памёршага.

С. М. МІХОЭЛС

13 студзеня 1948 года памёр народны артыст СССР, лаўрат Сталінскай прэміі, мастацкі кіраўнік Маскоўскага дзяржаўнага юрэйскага тэатра, член Камітэта па Сталінскіх прэміях у галіне літаратуры і мастацтва прафесар Саламон Міхайлавіч Міхоэлс.

Савецкае мастацтва панесла цяжкую страту — не стала аднаго з выдатных савецкіх артыстаў.

Саламон Міхайлавіч Міхоэлс нарадзіўся ў 1890 годзе ў г. Дэвізку (Латвійская ССР). Ён прайшоў вялікі творчы шлях, пачаўшы сваю тэатральную дзейнасць у 1919 годзе ў горадзе Ленінградзе ў драматычнай юрэйскай студыі, затым разам са студыйнай пераехаў у Маскву і з іна арганізацыя працаваў у Дзяржаўным юрэйскім тэатры. За свой 30-гадовы творчы шлях Саламон Міхайлавіч стварыў звыш 40 роляў і заваяваў у савецкіх глядачоў заслужаную любоў і павагу. Уся яго дзейнасць у галіне тэатра была накіравана на справу развіцця многаацыянальнага савецкага мастацтва, на карысць нашай сацыялістычнай Радзімы.

З 1929 года да апошніх дзён свайго жыцця С. М. Міхоэлс быў названым мастацкім кіраўніком Маскоўскага дзяржаўнага юрэйскага тэатра. Ён паставіў рад спектакляў па п'есах савецкіх і класічных юрэйскіх драматургаў, якія з поспехам ішлі ў Маскве, Кіеве, Мінску.

С. М. Міхоэлс быў не толькі таленавітым акторм і рэжысёрам. Ён быў актыўным грамадскім дзеячом. С. М. Міхоэлс узначальваў антыфашысцкі юрэйскі ка-

мітэт, які разгарнуў вялікую дзейнасць у гады Вялікай Айчыннай вайны. За выдатныя поспехі ў галіне развіцця

савецкага тэатральнага мастацтва і за высокае акторскае майстэрства С. М. Міхоэлс у 1939 годзе было прысвоена званне народнага артыста СССР, а ў 1946 годзе ён быў удастоены ганаровага звання лаўрата Сталінскай прэміі. Савецкі ўрад высока ацаніў тэатральную дзейнасць С. М. Міхоэлса, узнгародзіўшы яго ордэнам Леніна і мядалью «За доблесны і труд у Вялікай Айчыннай вайне».

Вобраз Саламона Міхайлавіча Міхоэлса заўсёды будзе жыць у нашых сэрцах.

З. Азгур, М. Аладаў, Э. І. Балодін, А. Бембель, У. Уладзімірскі, Г. Глебаў, Я. Гольдшварц, В. Галіна-Александровска, Э. Герцберг, М. Горцаў, М. Дзяніска, Я. Яфрэмаў, І. Ждановіч, М. Іаўчук, К. Крапіва, М. Красоўскі, А. Кучар, А. Кістаў, Л. Літвінаў, Л. Лейтман, П. Лотаровіч, М. Міхайлаўскі, М. Можа, Е. Мірошніч, М. Модаль, А. Арлоў, А. Абухавіч, Б. Платонаў, І. Прыс, Л. Рахленка, Л. Рэжыкаў, К. Санікаў, У. Стэльмах, М. Сокал, А. Тэлчан, Трэпель, Я. Цікоцкі, А. Эльман.

Калектыву Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы выказвае глыбокае спачуванне па вядомаму заўчаснай смерці выдатнага дзеяча савецкага тэатра, мастацкага кіраўніка Маскоўскага дзяржаўнага юрэйскага тэатра, народнага артыста СССР, члена Камітэта па Сталінскіх прэміях у галіне літаратуры і мастацтва, прафесара
Саламона Міхайлавіча МІХОЭЛСА
і выказвае